

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וישב - הנוכה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2022 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת וישב - חנוכה

- ב..... ויהי איש מצליח - על ידי האמונה בה' זוכה להיות איש מצליח.....
- ד..... הגזירה אמת והחריצות שקר - המאמין אינו מרבה בחיזור אחר פרנסתו.....
- ו..... וינס ויצא החוצה - דרכי ההתגברות על היצר.....
- ט..... איננו גדול בבית הזה - יחשיב את עצמו כ'גדול' ואז יעמוד בקשרי המלחמה.....
- י..... והכינו את אשר יביאו - ההכנה לימי החנוכה הממשמשים ובאים.....
- יב..... אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו - עבודת ה' באש קודש, התלהבות וחיות.....
- יז..... מצוה חביבה היא - לחבב את המצוה.....
- יט..... ואותי יום יום ידרושון - הדלקת שמונה ימים בהתעוררות והתחדשות.....
- כב..... לעד קיימת - הארה נפלאה המתגלית בהדלקת נרות עד היום הזה.....
- כד..... שכינה למטה מעשרה - כל יהודי אף הפחות ביותר יש לו עלייה.....
- כו..... שעשה נסים - בימים ההם ובזמן הזה.....
- ל..... מעוז צור ישועתי - שפע רב הנשפע בימי החנוכה ובפרט בעת ההדלקה.....
- לג..... קבעום בהלל ובהודאה - ימי הלל והודאה ושמחה.....

פרשת וישב - הנוכה

ה' היתה זאת להטיב אחריתו, וממילא קיבל הכל באהבה ובשמחה^א, ולכן, ויהי ה' את יוסף, שהשרה עליו את שכינתו^ב.

ובך איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ראה ליקוטי הרי"ם ריש פרשתן) בדברי המדרש (רבה פד ה) 'וישב יעקב - אמר רבי חוניא משל לאחד שהיה מהלך בדרך וראה כת של כלבים ונתיירא מהם, ישב לו ביניהם, כך כיון שראה יעקב עשו ואלופיו נתיירא מהם וישב לו ביניהם'. ולכאורה הדברים חתומים וסתומים, שאם אכן נתיירא מהם מדוע ישב לו ביניהם ולא הלך למקום אחר, וביאר ה'חידושי הרי"ם', כי יעקב אבינו ידע והאמין שאי אפשר לו לאדם להלך נגד הקב"ה, כי הוא הבורא ומנהיג לכל העולם, ושליט על הכל, אמנם, עצה אחת יש לו - להתחזק באמונה שלימה, ועי"ז ימתיק לו הבורא את הצרה ויבטלנה, ולכן, כשראה יעקב את כל ה'אלופים' - לא ברח מהם, אלא 'וישב יעקב' בישוב הדעת, כמי שהולך מדעתו ליישב בין הכלבים ללא כל מורא ופחד, ובזה ניצל מיד עשו ואלופיו - היצר ונסיונותיו, והקים את כרם בית ישראל^ג.

ויהי איש מצליח - על ידי האמונה בה' זוכה להיות איש מצליח בפרשתן (לפ"ב), 'ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו המצרי, ומבאר הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (שו"ת כת"ס או"ח סי' כז) בהקדמת דברי הגמרא (שבת ל:): 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה', וקשה, וכי מעשי הקב"ה כמעשי בשר ודם המואם ומרחק את מי שפניו זועפות ולבו נשבר בקרבנו, אדרבה, הרי הקב"ה 'שוכן את דכא'. אלא ביאורו, כי מי שהוא בשלימות האמונה לא יבא לבו ולא תתבלבל מחשבתו אם יבואו עליו אחד מהמקרים והצרות, ומי שבואב ונאנח ומצטער - יש בו חסרון אמונה ובטחון. על כן אמרו ז"ל 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה' - במי ששמח לבו על ידי שהוא בטוח בה' כי למב עבדי, אף על פי שאינו רואה איך זמה.

וממשיך ה'כתב סופר', וזהו אומרו ויהי ה' את יוסף - שאף בעת הצרה, השרה ה' שכינתו עליו, ומדוע, כי תמיד היה בשמחה, והאיך היה בידו להיות בשמחה בתוך הצרות, ע"י שהחשיב את עצמו איש מצליח, אף שזיהי בבית אדוניו המצרי, באמונתו שמאת

א. והזמן גרמא, וכמו שרימז הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בכתוב (תהלים קיב ז-ח) 'נכון לבו בטוח בה', סמוך שבסופי תיבות הוא 'חנוכה', לומר שעל ידי יום טוב של חנוכה מתחזקים בני ישראל בגלות ובוטחים בלבם שהכל לטובה (שפ"א תרנ"ט ד"ה להדליק).

גם יש לומר ש'ראשי תיבות' של 'נכון ס'מוך' (התיבה הראשונה והתיבה האחרונה), הרי הם 'נס', ללמדך שמי שלבו נכון וסמוך באמונה ובביטחון בבורא ית' נעשים לו ניסים (שפ"א חנוכה תרל"א ליל ה').

ב. ועל פי זה יתבאר היטב מה שמצינו במדרש (בר"ר פו ד) לבאר לשון 'איש מצליח' - 'רבי ברכיה אמר גבר קפוז', והיינו, שהיה מרקד בשמחה, ולכאורה מה מקום לריקודים אלו בהיותו במצב שפל כזה, עבד במצרים רחוק מבית אביו, והיאך היה יכול כלל לרקד ולשמח. גם צריך ביאור שהרי לא מצינו בתורה מי שעבר ייסורים כמו יוסף, ודווקא אצלו נאמר בכתוב שהיה איש מצליח, ולא עוד אלא ששנה הכתוב וחזר לומר 'הצלחתו' שלושה פעמים ['ויהי איש מצליח' (פסוק ב), 'וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו' (פסוק ג), 'ואשר הוא עושה ה' מצליח' (פסוק כג)]. אלא כי בכל מצב האמין בה' 'ויהי ה' את יוסף' - שראה שה' עמו, והאמין בה' לא יחוש משום צרה אלא שתמיד הששון והשמחה מנת חלקו, ואין לך 'מצליח' הימנו...

ג. כדברים האלה וביתר תוקף כתב הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זי"ע (ביכורי אביב בפרשתן) על הפסוק (לו לב-ג) 'ויביאו אל אביהם ויאמרו, זאת מצאנו, הכר נא הכתונת בנך היא אם לא, וכירה, ויאמר כתונת בני, חיה רעה אכלתהו, טורף טורף יוסף', שלכן טבלו השבטים את כתונת יוסף בדם (לאחר מכירתו), כדי שיתייאש יעקב אבינו מלחפש אחריו, ומלהתפלל על חזרתו בשלום לבית אביו, ביודעם שאם לא כן יבטח יעקב בה' שיחזור יוסף לביתו,

כשירד למצרים ולבית הסוהר ידע שזהו שליחות הבורא ית', ובכל מקום שרצונו יתברך לשלוח האדם צריך האדם לעשות שם שליחותו ולעשות רצון המלך.

והרחיב בזה (תרמ"ז ד"ה בפסוק, ובכ"ט) שיוסף הצדיק קנה לעצמו 'מידת ההשתוות', וקיבל את כל הנעשה

עמו באהבה ומתוך אמונה שכך הוא רצון ה', וכלשונו, 'שלא ביקש לעצמו תחבולות ליצא משם, כי חכם גדול היה, וגם עשיר שהרי היה בידו כל אשר לפוטיפר, ומסתמא היה יכול להציל עצמו מבית הסוהר, רק כי האמין כי מה' היא ויהי שם ברצונו', ובה מבאר בלשון הכתוב (ל"ט ב) 'ויהי שם בבית הסוהר', שלכאורה תיבת 'שם' היא ייתור לשון, כי פשיטא שהיה 'שם'

גם מצינו עוד ב'שפת אמת' (תרל"ד ד"ה נראה), וז"ל. נראה, כי ע"י שנתבוה יוסף מהשבטים - ויפשיטו את כותנתו' (לו כג), ולא הרחרר אחר השי"ת, אלא האמין כי הכל לטובה, עי"ז 'וינס ויצא החוצה' (ל"ט יב) שהיה לו סיוע שיוכל לבזות עצמו עבור רצון הבורא יתברך. עכ"ל.

ומעשה אבות סימן לבנים כי התורה הק' היא נצחית ואין בה סיפורי מעשיות ח"ו אלא ללמדנו ארחות חיים, וכלשון ה'שפת אמת' שם עוד, ויש ללמוד הרבה ממעשיות הללו שבתורה, איך לקבל כל הנהגות ה' יתברך בשמחה ואהבה כי הוא נורא עלילה, עכ"ל. עוד כתב (תרס"א ד"ה בפסוק) 'וכן צריך איש ישראל לידע ולהאמין כי הכל בהשגחת הבורא ולא במקרה. וגם

ומי שיש לו בטחון וודאי יעזרהו השי"ת שלא יחסר לו הדבר אשר בוטח בו, וכל שכן 'יעקב אבינו' - בגודל בטחונו היה גורם שיעזוב יוסף את ערוות מצרים ויחזור לביתו בשלימות גופו ונפשו. ומכיוון שלא רצו האחים הקדושים שיחזור, מחשש שמא יספר לאביו על המכירה, על כן אמרו ליעקב 'חיה רעה אכלתהו' - ובכדי להחזירו צריך 'תחיית המתים', וממילא יתנחם בלבבו מלהתפלל ולבטוח בה' שיוסף יחזור לביתו, ולא יתוודע לו דבר המכירה [באופן זה ביאר הר"ק מאז'ביצא זי"ע (בית יעקב וישב לו) לגבי התפילה, שידעו השבטים שאם ידע יעקב שיוסף חי יחזירוהו הנה בתפילתו ע"כ אמרו 'טרוף טרוף' - כדי שייאש את עצמו מן התפילה וישאר יוסף בגלותו מצרים].

כי הקב"ה משלם שכר טוב לכל הבוטחים בשמו באמת, וכפירש"י על הפסוק (תהילים נ טו) 'וקראני ביום צרה אחלצך ותכבדני', וברש"י, שזהו 'כבודי' שאושיע את הבוטחים בי. מכאן, שכל הבוטח בה' יושיענו ה' בכל ענייניו, כי זהו כבודו של מקום.

ד. וכמו שכתב ה'אור החיים' הק' בפרשתו (לו יד), שלכאורה קשה היאך נתגלגל שנמכר יוסף למצרים כשהלך במצוות אביו, וקיים דבריו 'לך נא ראה את שלום אחיך', והרי 'שלוחי מצוה אינן ניזוקין' (פסחים ח). ותירץ האוה"ח, וז"ל. יש לומר שנזק שתכליתו הטבה ומעלה גדולה (עלייתו לגדולה ומלכות) אינו חשוב נזק, ע"כ. נמצא שאין הדבר נחשב כמי שאירע לו איזה 'נזק', אדרבה, ע"י המכירה נעשה משנה למלך בכל ארץ מצרים. ומכאן ילמד כל איש לבטוח בה', וידע שכל הנדמה לו כנזק תכליתו לטוב ואחריתו ישגה מאד, ויצא הפסדו בשכרו הגדול שיקבל בעתיד, ונחשב כשרוי כבר עתה בזאת הטובה, כי זו הדרך המוליכתו לטובתו.

וכן מרומז בפרשתו (מ כג) 'ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו', ואיתא מהרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע (שנת תדש"מ בסו"ד, וכן בשבט סופר פרשת מקץ בסוף דיבור הראשון) דאע"פ שהיה נראה כרעה לגבי יוסף ששכח שר המשקים מלהזכירו ולהוציאו מבית הסוהר, והיה לו מקום לייסר עצמו - מה עשיתי, מדוע השתדלתי השתדלות יתירה, ועתה הנני משלם על כך מחיר יקר... לא ולא, דע כי הכל מן השמים, ומזה עצמו תצמח הטובה, שהרי אם היה יוצא מבית האסורים מיד באותה שעה, היה אכן משתחרר לחירות ותו לא, אבל מכיוון שנשאר שם לעוד שנתיים ימים, לכן הוזכר לפני פרעה בעת שחיפש פרעה 'פותר' לחלומו, ואז לא די שיצא לחרות אלא גם התמנה להיות 'משנה למלך', ורווח גדול היה לו ב'עיקוב' זה, של שנתיים בבית הסוהר. ומכאן לימוד לכל אדם שלפעמים מסובב הקב"ה דבר שנראה כמו רעה אצלו והוא לטובתו כמו שהתגלה אצל יוסף הצדיק...

ה. וכבר מפורש כן ב'קדושת לוי' בפרשתו על הפסוק (ל"ט ב) 'ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר... ויהי שם בבית הסוהר', ולכאורה נראה כייתור לשון, שהרי אם 'ויתנהו אל בית הסוהר' פשיטא ש'ויהי שם בבית הסוהר', ונראה, דהנה כשהקב"ה שולח על אדם ח"ו דבר לא טוב, אזי לא יעשה שום פעולה גשמית, רק יבטח בה' ובוודאי יהפוך לו לטובה, וזוהי המדה של נחום איש גם זו, שהיה אומר תמיד 'גם זו לטובה' (עי' תענית כא), וזהו הרמז 'ויהי שם בבית הסוהר', אף על פי שהיה אפשר לו לעשות איזה פעולה שלא יהיה בבית הסוהר, לא עשה שום פעולה, כי בטוח היה בה' שבוודאי יהיה הכל לטובה.

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

ולא במקום אחר, אלא הכוונה 'בהווייתו היה שם', (וימצאהו 'איש', וישאלהו 'האיש', ויאמר 'האיש') הם 'מלאכים', כלומר מרצונו ומדעתו אחר שהאמין בה' וקיבל כל הנהגתו עמו מתוך השתוות, ברצון ובשמחה.¹

והיינו, שלא יועיל לאדם שום השתדלות והתחכמות לשנות ממה שנגזר עליו, ובפרט בענין הפרנסה כמו שאנו אומרים 'כי הוא א-ל זן ומפרנס לכל... ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא' - מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואין הברכה והשפע תלויים כלל במעשי ידי אדם, א"כ מדוע ייגע לריק הרי ריבוי השתדלות לא תגדיל קצבתו, כדכתיב (שמות טו יח) 'ולא העדיף המרבה, והממעיט לא החסיר'.²

הגזירה אמת והחריצות שקר - המאמין אינו מרבה בחיזור אחר פרנסתו

בפרשתן (לו טו), 'וימצאהו איש תועה בשרה', וכתב הרמב"ן בהאי לישנא. 'ולהודיענו עוד, כי הגזירה אמת (מה שגזר וקצב הקב"ה על האדם כן יקום ויהיה) והחריצות (ריבוי ההשתדלות) שקר', (וראייה מכאן) כי זימן לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם. ולזה נתכוונו רבותינו (בר"ר פד יד) באמרם כי ה'אישים' האלה

1. הרה"ק ה'שפתי צדיק' מפילץ זי"ע שאל פעם את גיסו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, הנה איתא במדרש (בר"ר ס ז) על אליעזר עבד אברהם - 'על ידי ששירת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך', וכיוצא בו מצינו גבי יוסף הצדיק (שהש"ר א א) 'רבי פנחס אמר בשם רבי שמואל בר אבא, כל שהוא משמש את רבו כראוי יוצא לחירות, מיוסף על ידי ששימש את רבו באמונה יצא לחירות' (לפנינו במדרש לא נכתב 'באמונה' גבי יוסף), בשלמא, גבי אליעזר - יש חשיבות במה ששירת נאמנה את אדונו 'אברהם אבינו', אבל מה שבח הוא ליוסף ששימש נאמנה את הערל והטמא כפוטיפר, אמר לו ה'שפת אמת' - אַי, כך הם דברי המדרש, על ידי ששירת את רבו - הערל והטמא, והיה באמונה שלימה בה', היינו שלא נשבר לבו בקרבו על אשר כך עלתה בידו - בחיר בניו של יעקב, לעבוד ולשרת טמא זה, אלא באמונה, את הכל קיבל עליו באמונה ושמחה, ובזכות האמונה בבוראו, יצא מעבדות לחירות, ולא עוד אלא שעלה ונתעלה לגדולה.

2. וכלומר, שמלבד שה'חריצות' לא תועיל לו מאומה אלא 'שקר' יש בה, שריבוי ההשתדלות יתר על המידה מגרע לו לאדם מהשפע, וכמו שביאר הגר"א את מאמרם (עירובין יג): 'המחזר אחר הגדולה הגדולה בורחת הימנו', שאין הכוונה דייקא על 'גדולה' וכבוד, אלא כל דבר גשמי אשר האדם יחזר אחריו יברח הדבר ממנו, כגון המחזר אחר הכסף והממון הכסף בורח ממנו, ורמז לכך, כי האותיות הקודמות לאותיות שבתיתב 'כסף' הם 'עני' (קודם לכ' - י, קודם לס' - נ, וקודם לפ' - ע), והיינו שהרודף אחר ה'כסף' יברח הכסף ממנו, והוא יישאר לאחורי הכסף - אותיות עני, ומידה טובה מרובה, שמי שאינו רודף אחר הכסף (וזה נעשה רק על ידי שמאמין כי ממילא הכל נקצב ונמדד ממעל) הכסף ירדוף אחריו וישיגנו.

3. נוראות כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בפירושו על התורה (לו יג), כי מתחילה שמר יעקב לבל יימצא יוסף עם אחיו לבדם אחר שידע כי שונאים הם אותו, ומי יודע... ומכל מקום 'אין עצה ואין תבונה כנגד ה', כי בהגיע העת שהועידו מן השמים למכירתו כבר נשלח למקומו ע"י יעקב אבינו בעצמו, שאמר לו 'לך נא ראה את שלום אחיך', ומזה נתגלגל דבר המכירה למצרים.

4. וממילא אל ישעבד אדם את ראשו ומוחו להשיג פרנסתו, אלא יאמין שהכל תלוי במה שנגזר עליו, ולא יתעסק בעסקיו אלא רק לצאת ידי השתדלות. וכה אמרו המושלים, משל ל'רוכל' שהיו כל 'רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו' משוקעים בעסקי פרנסתו, באחד הימים, חבש כדרכו על ראשו כובע קש גדול, יצא לרחובה של עיר כשהוא טעון שקים מלאים בסחורה על כתיפיו, בעודו מהלך החל לחשב בעצמו, הנה את 'ידי' נצרך הנני לפרנסתי כדי לשאת בהם את משא ה'סחורה', כמו כן ה'רגלים' נצרכות לי שהרי בהם מהלך אני בשווקים וברחובות, ואף את 'הגב והכתפיים' צריך אני - להיות לי עזר ואחיסמך בנשיאת הסלים, אבל על זאת אתמה לשם מה נצרך אנכי ל'ראש' וכי מה נותן הוא לי ומה מוסיף הוא לפרנסתי (כי מרוב שהיה שקוע בעסק הפרנסה, לא עלתה על דעתו כלל שיש לכל אברי האדם תכלית חוץ מתכלית ה'פרנסה'), וכך ה'עמיק' במחשבותיו עד שמצא נוחם לנפשו - ובסייעתא דשמיא נתיישרה 'תמיהתו', שאת הראש נצרך הוא בכדי לחבוש עליו את 'כובע הקש' הגדול להצילו מפני קרני השמש, ואם לא היה לו 'ראש'

הדברים אמורים הן לענין מזונותיו של אדם, הן בכל ענין וענין. כי הכל בחשבון, ולא יגיע לאדם לא בריווח ולא בהפסד אפילו בכהוא זה יותר ממה שנקצב לו מן שמיא בחשבון מדוקדק^א, וכמו שרמזו קמאי (הסבא מקעלם ועוד) בדברי רש"י בפסוק (לו כה) 'וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד, וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט', וברש"י 'למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נודמנו בשמים שלא יזוק מריח רע'. ולכאורה קשה, וכי במצב שפל כזה - כשעומדים למכרו ולהרחיקו מבית אביו לדורות עולם, מבלי דעת מה יעלה בגורלו ברוחניות ובגשמיות, וכי יש או איזה 'נפקא מינה' איזה ריח נדרף סביבו אם ריח טוב או לאו, אלא ביאורו, שאין הקב"ה מביא על האדם שום צער יותר מהנקצב עליו אפילו כמלא נימא, וכיוון ש'ריח רע' לא נגזר עליו בנוסף לעצם ה'מכירה', סיבכו מן השמים שישנו הערביים מנהגם וישאו עמם 'נכאת צרי ולוט'. היודע 'עיקר' זה,

וכן מצינו ב'סוגיא דחנוכה' (שבת כא:), 'נר חנוכה, מצוותה משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק', ולכאורה צ"ב מדוע לא אמרו 'שיעורו עד מחצית השעה' כשאר שיעורי חז"ל, שהרי לא מצאנו בכל התורה 'שיעור' מעין זה - לתלות ההלכה ברגלי עוברי הדרכים. ומבאר הרה"ק הרמ"ל מסאסוב זי"ע (משנת הרמ"ל סו"פ וישב), שרמזו לאלו המהלכים בשווקים וברחובות לתור אחר הפרנסה, וכה אומר להם התנא, דעו נא, האף אומנם שנצטוויתם על 'השתדלות' מ"מ יש לכם ללמוד מהניסים שאירעו בימים אלו, שפך שמן אחד שלא היה בו סיפוק אלא כדי הדלקת יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונת ימים, הרי לך שהכל תלוי במוצא פי ה', וברצותו ישלח ברכה אף במועט. מעתה יש לכם להבין ולהשכיל, שלא כל המרבה בסחורה יעלה זיבוא לבמתי העושר והאושר' על כן 'תכלה רגל מן השוק', הפסיקו לבתת את 'רגליכם' יומם ולילה 'בשווקים' וברחובות, בחיפוש אחר הפרנסה, כי הכל מאת הבורא אחד המרבה ואחד הממעיט, ובידיעה זו תכלה רגל (כלומר השתדלות יתירה) מן השוק.

על מה היה משים את הכובע... מחובת האדם בעולמו, להתבונן היטב, האם שונה הוא מאותו 'תם שאינו יודע לשאול', כי 'היגע בראשו' לפרנסתו, ואינו מבין שראשו יועד לו מן שמיא לעבודת ה' ותורתו, הריהו ממש כה'חכם' שבמשל הנ"ל.

יש שמיישבים על פי יסוד זה את ה'פתרון חלום' שפתר יוסף הצדיק לשר המשקים ושר האופים, לשר המשקים פתר שפרעה ישיבנו על כנו לגדולתו הראשונה, ואילו לשר האופים פתר שישא פרעה את ראשו מעליו ויתלהו על העץ, ומניין לקח זאת, אלא, שכשיוסף שמע את 'שר המשקים' אומר (מ יא) 'וכוס פרעה בידי, ואקח את הענבים ואשחט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה', והיינו שהוא מייחס את כל פעולותיו ל'ידי', אם כן 'פתרונו' שיעלה לגדולה, כי זה מתן שכרו של הפועל לעסקיו רק ב'ידי' ואילו מוחו וראשו מסורים לשמים. אך 'שר האופים' שאמר (שם יז) 'והנה שלשה סלי חורי על ראשי' (ונצרך הוא ל'ראש' להשים עליו את הכובע ה'מחורר' כדוגמת ה'חכם' שבמשל הנזכר), וייחס את עסקו בפרנסה ל'ראשו ומוחו' - 'פתרונו' שתוך ג' ימים ימצא את עצמו על העץ. י. דבר זה אף נרמז במנהג ישראל קדושים לשחק ביומי דחנוכה ב'דריידע"ל' (סביבון), לרמז לו, שאין דבר נעשה כאן בעולם ללא שיכריזו עליו מלעילא - כמו שאי אפשר לאדם להחליט האם ה'דריידע"ל' יפול לצד אות ה' או ש' וכו', ואף אם יסובב את הדריידעל בכל כוחו, ובכל ה'נערווען' (עצבים), גם לא יועיל לו דבר, ורק דבר אחד 'ירוויח', שיצטרך הדריידעל להסתובב עוד סיבובים רבים, בכדי להגיע אל מקומו הנגזר עליו, כך הוא לדידן, אין ביד האדם לשנות אפילו כמלא נימא את מה שנגזר עליו, וכל הריבוי בהשתדלות רק יגרמו לו שיסתובב עוד סיבובים רבים עדי בואו אל המנוחה ואל הנחלה.

ואף שבוודאי מחויב האדם לעשות 'השתדלות', וכדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה', ואף גם זאת נרמז ב'דריידע"ל' שאם לא יתחיל לסובב אותו אזי יהיה ה'דריידע"ל' כאבן דומם בלי שום תנועה... אך מכל מקום המרבה ב'סיבובים' לא ירוויח מאומה, אין לו לאדם אלא לעשות את המוטל עליו, ותו לא מידי...

יא. גם דבר זה נרמז ב'דריידע"ל', שהוא מסתובב למטה אך ורק על ידי הסיבוב מלמעלה, כיוצא בו היא הנהגת העולם, שכל מה שמסתובב כאן למטה מסובב על ידי שוכן מעלה.

עוד אמרו לרמז, כי כפי שיסובב עצמו פנימה אל הבורא יתב"ש (זיך אריין דרייען צום באשעפער) כך יזכה לסובב עצמו החוצה מסבך צרותיו (זיך ארויס דרייען פון אלע פראבלעמען).

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

ישתנו חייו לטובה ולברכה, ביודעו שכל הצער אשר
 בא עליו מדוד בפלם ומידה, ולעולם לא יגיע אליו צער
 וינס ויצא החוצה - דרכי ההתגברות על היצר
 פרשה זו יפה יפה נדרשת בסוגיית קדושת עם בני
 ישראל^ב - בעמידה איתנה^ג בנסיונות י" כדכתיב

יב. מספר המחנך הגדול רבי משה בלוי שליט"א, מעשה שהיה עד לו בשנת ה'תשמ"ה, ר"מ קבע לעצמו 'חברותא'
 עם בחור חשוב מבני גילו, ללימוד בצוותא בכל ליל שישי, באחד השבועות כשבא ללמוד עם הבחור ראה שפני
 החברותא נפולות ואיננו כתמול שלשום, שאלו ר"מ - מדוע פניך רעים היום, מה קרה ומי ציער אותך עד כדי
 איבוד ישוב הדעת, אמר לו החברותא, הנח לי, כי ממילא לא תוכל עזור לי מאומה... אבל ר"מ לא אמר נואש,
 והמשיך להפציר בו לקיים בעצמו דאגה בלב איש ישיחנה. נעתר החברותא להפצרותיו, ופתח לאמר לו, הנה, בחודש
 אלול שעבר (שנת תשד"מ) קיבלתי על עצמי להיזהר בשמירת העיניים בזהירות מופלגת, ואכן, עד עתה היה ה' בעזרי
 ועמדתי בקבלתי, אבל, היום הוכרחתי לעבור טיפול שיניים, ולצורך כך נסעתי לרופא שיניים המקבל קהל בעיר תל
 אביב, ועל אם הדרך נלכדתי ונכשלתי בראיות אסורות ל"ע וכן אצל הרופא באופן נורא, מעתה תבין את סערת
 רוחי על מה ולמה היא באה...

רבי משה שראה כי עוד מעט תנזק נפשו של החברותא, הביט בשעון התלוי על כותלי ביהמ"ד וראה כתוב בו
 11:15 - הוה אומר שעדיין דלתו של הגה"ק ה'סטייפלער' פתוחה לקבל את הקהל (כידוע שהגה"ק היה גם רופא נפשות,
 מלבד כל גאונותו וצדקותו) עד השעה 11,30 בחצות ליל, מיהרו השניים למעונו - מעשה זה היה כחצי שנה לפני הסתלקותו
 למרומים, מכיוון שכבר כבדו אזניו משמוע, על כן העלה הבחור על גבי הכתב את כל אשר קרהו - הנני בחור בן
 19 שנה, מראש חודש אלול ועד היום התגברתי מאד בענייני שמירת עיניים וכו', היום נסעתי לת"א ונכשלתי בצורה
 נוראה, מאז אין לי מנוחה, ואני אנה אני בא... חתם בשמו ובשם אמו והגישו אל הסטייפלער. לאחר שקרא את
 כל הנכתב, נעץ הגה"ק את עיניו החודרות כל חדרי בטן (אשר חיל ורעדה יאחזון בכל מי שמראה עיני הגה"ק נפל עליו), ובקול
 רעש גדול אדיר וחזק שאל את הבחור, אמור נא, האם פעם אחת התגברת על יצרך ושמרת עיניך בהיותך בדרך,
 ענה לו הבחור בכתב ידו, רבי המצב רע ומר... שוב חזר הסטייפלער על שאלתו, עד ש'הודה' הבחור שאכן שמר
 על עיניו בחלק מהזמן, נענה אליו הגה"ק בזה הלשון (וכפי שרשם זאת רבי משה בזמנו) אינני מגזים אינני משקר... אינני
 מגזים אינני משקר... אם היה לי כח הייתי קם בפניך מלוא קומתי, להערכתי הנסיעה מכאן ועד לתל אביב היא
 נסיעה של בערך שלושים וחמש מינו"ט (דקות), בכל פעם ופעם שהתגברת קיימת מצוות ויראת מאלוקיך, ונקדשתי
 בתוך בני ישראל, ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך, בודאי תקבל עונש על מה שנכשלתי, אבל בכל פעם
 שהינך מתגבר אתה מתקן את העבר, א"כ מה יש לבכות, בכל פעם שהנך מתגבר בזה ובכל ענייני הקדושה הינך
 במדרגת יוסף הצדיק ממש ממש ממש. העיקר המלחמה, תילחם תילחם תילחם. עכ"ל. ורבות יש להתבונן בדברים
 נוראים אלו, שאמר הסטייפלער שאם היה לו כח היה קם מלוא קומתו על פעם אחת שהתגבר על יצרו ושמר את
 עיניו. וכן כל פעם שמתגבר הוא במדרגת יוסף הצדיק ממש ממש ממש. הדברים נכנסו ללבו של הבחור ויצא משם
 כ'תינוק שנולד', כי מעתה דרכי הקדושה פתוחים לפניו בכל עת ובכל שעה.

וכעין זה כתב הסטייפלער' לשונות נוראיים באגרת לבחור שנכשל רח"ל, וז"ל, ...אע"פ שכמה פעמים נכשל ר"ל,
 מ"מ אם לעומת זה הרבה פעמים מנצח ומתגבר על התאוה, אז באותו זמן שמתגבר על התאוה הבווערת בו באופן
 נורא, הרי הוא ממשיך אור הקדושה על עצמו ועל העולמות באופן קדוש מאד מאד וכו', ואין לשער גודל רוממות
 קדושת זה האדם הכובש תאוותו בזמן תוקפו, והוא אז בבחינת יוסף הצדיק. והכלל, אדם שיש לו מלחמת היצר,
 ופעמים מנצח ופעמים נכשל ר"ל, הרי כמו שהחטא נורא ואיום, לעומתו ע"י שמנצח הרבה פעמים, זכותו הוא נורא
 ואיום מאד, ויזכה עי"ז לתקן בחייו את מה שפגם וכו' (הובא בקריינא דאגרתא ח"א סי' קו).

יג. ואף אם ח"ו כבר נכשל אל יפול לייאוש אלא יתחזק מכאן ולהבא, ומכך תצמח ישועתו. ובענין זה ביאר הרה"ק
 רבי שמחה בונם מפשיסחא זי"ע (קול שמחה וישב, בהערה בנדמ"ח) בדברי המדרש (בר"ר פה א) רב שמואל בר נתן פתח
 'כי אנכי ידעתי את המחשבות' (ירמיה כט יא), שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו...
 ויהודה היה עוסק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק ובורא אורו של משיח. וביאר הר"ב, כי הנה יהודה היה
 מהרהר בעצמו ואומר, הנה, השבטים הקדושים מתאוננים מרה על ששלחו את ידיהם במכירתו של יוסף, ובוכים
 ושבים על כך יומם ולילה, ואף יוסף הצדיק עוסק בשקו ובתעניתו, ואני הנה נשאתי אשה, והיא מתה עלי, אף שני

בפרשתנו (לט ה-יג) 'וימאן...^{טו} וינס ויצא החוצה'^{טז}. כתב (טז), ב. בפרשתנו וימאן גבי יוסף הצדיק, ג. בפרשת צו הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (צו ד"ה וישחט) כי ג' פעמים יש בתורה 'שלשלת'. א. בתיבת ויתמהמה (גבי לוש, יש

בני ער ואונן מתו טרם עת, וברור הדבר שכעונש בא לי זה הדבר, כי לא די שאין אני משתתף בצער השבטים עוד הלכתי ונשאתי אשה, הרי כל ענין המכירה באשמתי הוא - כי אני הייתי ה'מלך', ובהוראתי עשו כן. לבטח אבדה תקוותי, ויותר אין לי חלק בתורת ה'... אך יהודה לא נתן למחשבות אלו להתגבר עליו, אלא תיכף התנער ואמר, לא אעשה חשבונות של מעלה, אתחיל את התורה מתחילתה - במצווה ראשונה של 'פרו ורבו'. ואכן, משראה הקב"ה כן, אמר, הנה מכוח תשובה ו'התחדשות' זו - שלא להביט כלל על העבר הקב"ה היה עוסק בבריאת אורו של משיח שיצא מזרעו של יהודה...

יד. עצה טובה שעל ידה יוכל לעמוד בנסיונות הקשים מצינו בדברי הרה"ק ה'בית עין' זי"ע (ד"ה ויהי) על מה שאמרו חז"ל 'דמות דיוקנו של אביו נראתה לו ליוסף בחלון' ועי"ז ניצל מן החטא, כי 'חלון' ר"ת 'וצינו להדליק נר חנוכה', ואפשר לבאר דבריו על פי המסופר בלשון חסידים, שפעם נכנס הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע לבית המדרש ומצא קבוצת חסידים עוסקים בשיחה, שאל אותם הרבי על מה הם דנים, נענו החסידים ואמרו, שהם מדברים על הגראף פוטוצקי שלא הניח שום תענוג בעולם שלא התענג בו, והוא ממלא אחר כל תאוותיו, וכמו שידוע, שכאשר התאוה בימות הקיץ להחליק על השלג, היה מפזר הררי הררים של סוכר במקום שלג ומחליק עליהם להנאתו... שאל אותם הרה"ק מבארדיטשוב האם הדליק הגראף בחייו נרות חנוכה, ויענו כל הקהל יחדיו, רבי, הרי הוא גוי, מה לו ולנר חנוכה, נענה הרה"ק מבארדיטשוב ותמה, אם כן הלא אינו יודע מהו תענוג ותאוה כלל, ואפשר שזהו הרמז ב'חלון', כי הראו ליוסף שישים אל ליבו מהו 'תאוה' ותענוג אמיתי, אין זה כי אם להדליק נר חנוכה ולא תאוות מאוסות ושפלות כאלו, ומעתה ילמד כל חד בדיליה בנסיונות החיים העוברים עליו לתור אחר תאוות שיש בהם ממש ולא אחר דמיונות שוא ומדוחים, ודי בזה.

אגב אורחא, נוסף מה שהעיר צדיק וחכם שליט"א, שיש לנו ללמוד מכאן רמז וכלל גדול לענין 'חינוך' הבנים (שהרי 'חנוכה' הוא מלשון 'חינוך' כדאיתא בספ"ה"ק), כי זה יועיל לבנים להתגבר על יצרם בעת ה'נסיון' בתאוות עוה"ז ובהנאות אסורות, כשיזכרו 'דמות דיוקנו של אביהם', כשהבן יצייר בלבו ויזכר בהדלקת נרות חנוכה של אביו... באיזה 'ברען', 'געשמעק' ו'פרישקייט' (אש בוערת חיות והתלהבות) קיים זאת, ויעלה על לבו את ההתרוממות הרוח והנפש, והנאה של התעלות רוחנית נשגבה, בבחינת 'יפה שעה אחת של קורת רוח ב'הדלקת נרות חנוכה' יותר מכל חיי העולם הזה... וכמו ששמענו מרבים שנתנסו בנסיונות קשים, שזכרונות מבית אביהם ואמם, מעמדי הדלקת נר חנוכה בשמחה והתלהבות, וזכירת הדלקת נר שבת בדמעות של עקרת הבית, וכי"ב החיות ב'סעודות שבת' מרוממות עם שירות זמירות ותשבחות לצור העולמים, זאת נתן להם כח ואומץ לעמוד בתוקף כנגד פיתויי הרחוב וכו', וזאת 'דמות אביו נראה לו בחלון' - בהדלקת נר חנוכה שלו, על כן, אף אם מרגיש בנפשו שאין לו 'הרגשים' מרוממים, או שמרגיש בעצמו 'קריירות' בדברים שבקדושה, בבחינת 'עצמות יבשות'. יזכור היטב, שאם יקיים המצוות מתוך חשקות והתלהבות, באופן שכל סובביו 'יהנו' מהמצווה, בזה הוא קונה קניין עצום בנפש בניו ובנותיו, וחורט בלבם את אהבת ויראת ה' ובה הוא יוצק בהם שמן קודש של 'עמידה בנסיונות' של כל הנאות ותאוות עוה"ז, נגד כל מה שה'רחוב' מנסה לפתות את ה'נוער' ואת הדור הצעיר... ובה מקיים מצוות 'חינוך' בהידור רב, וזוכה לאורות ימי ה'חנוכה' ל'מהדרין מן המהדרין', אמן ואמן.

טו. הנה ה'טעם' על תיבת וימאן הוא 'שלשלת', וביאר בה ה'אלשיך' (תרי"מ בפרשתנו) כי הנה פעמים שהיצר מביא לאדם 'נסיון' ומבלבל דעתו בטענות שונות ומשונות, עד שלא ימצא האדם את ידיו ורגליו, ואם האדם מתחיל לענות כנגדו מסוכן הוא מאד להכשל כי פעמים שהעומד לנגדו 'חריף' יותר ממנו והלה יענהו תשובות (אף שבוודאי אינם נכונות) כנגד כל טענותיו ואז בע"כ יחטא (בפרט כאשר שליחו של היצר הוא 'אדם' כמותו המפתהו בחלקקות לשון), אין לו אלא עצה אחת - לזעוק וימאן וימאן - בלא 'דין ודברים', כי ממילא לא אשמע לך ותו לא מידי, כדוגמת הקושר עצמו ב'שלשלת' של ברזל, ורק כך יעלה בידו לעמוד בנסיון.

כעין זה כתב ב'קדושת לוי', וז"ל, ה'טעם' על 'וימאן' הוא שלשלת, ושלשלת הוא הרמת קול, כאדם אשר ממאס בדבר, ומרים קול במיאוס הדבר ההוא. עכ"ל. וידועים דברי הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע (אור יצחק) שלכן טעם

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

[ואכן בראשונים על אתר מצינו כמה פירושים מדוע לא עשה כן], וביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, שברגעים אלו עמד יוסף בנסיון גדול ונורא, כי היצה"ר פיתחו שיתעכב לרגע קט יחטוף את בגדו ואז ינוס וינצל מעלילותיה, אך ידע יוסף שהגיהנם ושאל תחתית בוערים תחת כפות רגליו, וכל רגע כמימרא שישהה עוד במקום הטומאה הוא מסוכן ליפול ולהיכשל ח"ו, לפיכך לא התחשב בכלום, אלא תיכף השאיר בגדו אצלה 'וינס ויצא החוצה' - אל מחוץ לגבולות הגוף והנפש, ובכוח גדול ואמיץ ברח משם כל עוד נפשו בו. וללמד לדורות עולם עד כמה צריך לברוח מן העבירה".

בנפשו - 'ויתמהמה' שלא ימהר למלא תאוותו", לאחר מכן - 'וימאן', שילחם עם יצרו בזעקת 'איני רוצה' עד שכבר לא ירצה לילך אחר תאוות לבו (היינו כשלבנו עדיין יתאוה מכל מקום לא יסכים לילך אחריהם), ועי"ז יוכה - 'וישחט', שישחט יצרו הרע וכבר לא יתאוה כלל למטעמותיו.

והנה מצינו אצל יוסף הצדיק בעת ה'נסיון', דכתיב (לט יב) 'ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה', ובוודאי ידע יוסף שאם יתאמץ לחטוף את בגדו ממנה לא תוכל להעליל עליו מאומה, וממילא ימנע מעצמו את היסורים שעבר במשך י"ב שנה בבית האסורים

המקרא 'שלשלת' על תיבת 'וימאן' שבמעשה הנסיון של יוסף הצדיק, כי בבוא אדם לעת נסיון, ראשית דבר יזעק ג' פעמים (דוגמת השלשלת המסלסל בנעימה ועולה כלפי מעלה ג' פעמים) **איני רוצה. איני רוצה. איני רוצה**. וינצל, (אור יצחק פרשת וישב). טז. ודע, כי עיקר התעלותו של האדם הוא רק על ידי ה'מלחמות', כי הנה בריש פרשתן כתב רש"י לבאר סמיכות 'תולדות יעקב' לאלופי עשו, שתחילה כתבם בדרך קצרה לפי שאינם חשובים להאריך בהם, ואחר כך הזכיר ופירט כל סדר התיישבות יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. והביא רש"י שכן מצינו 'בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך בו, וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו'. ולכאורה יש להקשות, כי בשלמא לגבי אותם עשרה דורות מאדם ועד נח וכן מנח ועד אברהם יש צורך להזכירם למען נדע את סדר הייחוס שלנו עד אדם הראשון, וסו"ס הם הם אבותינו, אולם עשו ותולדותיו לאיזה צורך נזכרו כלל. ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ד ד"ה וישב) ז"ל, והענין הוא שעל ידי הרדיפות שהיה לו מעשו בא לכלל ישוב, ולכך הוצרך לחשוב אלופי עשו שמזה בא השלמות ליעקב, עכ"ל, והיינו שכל מעלתו של יעקב הוא רק בזכותם, כי אי אפשר ליעקב בלא עשו, ורק מנסיונות ומקשיים מתגדל האדם ומתעלה עד מאד.

וזאת למדנו גם מעניינא דיומא לענין הדלקת נר חנוכה, שקיי"ל (שו"ע תרעג ס"א ובהג"ה) 'כל השמנים כשרים לנר חנוכה וכו', ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר, שהנה הזית אינו נותן שמנו אלא אם חובטים בו וטוחנים וכותשים אותו באבנים, ונרמז לכל יחיד ויחיד עם הקשיים והנסיונות שלו, שדווקא הם חביבים לפני המקום, ובהם מצוה מן המובחר. ואם כי בוודאי צריך לבקש ולהתחנן 'ואל תביאנו לידי נסיון', אך אם כבר באו לידי קשיים ונסיונות יזכור כי 'שמן זית מצוה מן המובחר'...

וכאותו מעשה שאמר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לאנשיו במוצאי יום הכיפורים, שהוא יודע מה ביקשו בתפילתם, שבתחילה בקשו חצי מיליון רובל בכדי שיוכלו לעבוד את ה' מתוך הרחבת הדעת, אח"כ 'התפשרו' והסתפקו ברבע מיליון רובל בכדי שיוכלו לעבוד מתוך מנוחת הנפש, ולבסוף 'התפשרו' עוד אך בקשו שיהא להם פרנסה בכבוד ובהרחבה כדי שיעבדו את ה' מתוך שלוה והשקט, אך מאן יימר שהקב"ה חפץ בעבודה מתוך המנוחה, אולי רוצה הוא דווקא בעבודה מתוך הדחק...

יז. וידוע, מה שהורה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע לבחור ששקע בעמקי תהום רבה, אף אם יודע הינך שלבסוף נפול תיפול ביד היצר הרע - מלך זקן וכסיל, מכל מקום אל תתנהג עמו כמלך, אשר בפצותו את פיו מיד ממלאים משאלותיו, אלא, תדחהו בלך ושוב, כי על כל רגע ורגע שהאדם דוחה מעמו את היצר אף אם נפל לבסוף הריהו גורם נחת רוח מרובה להקב"ה לאין ערוך.

יח. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה מספר את המשל הידוע בדרך צחות, על 'ההיא סבתא' ששנתה ב'צאינה וראינה' (ספר המספר את הפרשה בלשון 'אידיש', ונהגו נשות ישראל מדור דור להגות בו מידי שבת בשבתו), בהגיעה ל'מכירת יוסף', לא היתה יכולה לעצור את בכייה, וייללה בדמעות שלישי על הנער שנמכר על לא עוול בכפיו, לעבר הבלתי ידוע, והנה לשנה הבאה, בשובה לקריאת פרשת וישב ב'צאינה וראינה' נענתה לאמר, יוסף, יוסף, בשנה הזאת לא אזיל דמעה

ממלאים רצונו, (ו"ל) אבל פירוש הכתוב, שהצדיקים הם 'עושי דברו' של הקב"ה על ידי כוחם וכבישת יצרם, ואז השי"ת גוזר 'לשמוע בקול דברו' של הצדיק, דהיינו לשמוע תפילתו ולעשות לו גם להצילו מהמזיקים (עכ"ל) ^ט.

איננו גדול בבית הזה - יחשיב את עצמו כ'גדול' ואז יעמוד בקשרי המלחמה

בפרשתן (לפ"ט) 'איננו גדול בבית הזה ממני... ואיך אעשה הרעה...', ביאר הרה"ק מקאברין ז"ע (אמרות משה, וישב) כי זוהי הדרך הישרה להתגבר על הנסיונות, שיקיים בעצמו 'יוגבה לבו בדרכי ה' (דה"י ב' י"ו), להחזיק בעצמו כי אין במוחו ראוי לעבודת השי"ת ורק כך יינצל מרשת היצר, ולכן זעק יוסף הצדיק בעת הנסיון - אין גדול ממני בבית הזה ואין מן הראוי לאדם גדול כמוני לעשות איזולת כזאת?.

והכובש את יצרו יזכה שימלאו כל משאלות לבו, והקב"ה יעשה עמו ניסים גדולים ומופלאים, כדברי המהרש"א על הגמ' (קידושין מ.) 'כל הבא דבר ערוה לידו וניצול הימנו עושין לו נס. גבורי כה עושי דברו לשמוע בקול דברו (תהלים קג ב) כגון רבי צדוק וחביריו'. כתב ע"ז המהרש"א (ח"א)... שבתחילת אותו פסוק (לפני אומרו 'גיבורי כה') כתיב 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כה... ו'מלאכים' אלו הכוונה לצדיקים הכובשים את יצרם מדכתיב לעיל מיניה 'לשומרי בריתו ולזוכרי פקודיו לעשותם', ואמר שבגבורתם זו הם כמלאכים לכבוש את יצרם ('גבורי כה' הכוונה כמו שאמרו (אבות ד א) 'איזהו גבור הכובש את יצרו'). ומבאר המהרש"א מדוע כתיב 'עושי דברו לשמוע בקול דברו', דלכאורה עפ"י הדקדוק היה לו לומר להיפך 'לשמוע בקול דברו עושי דברו' שהרי רק לאחר שמיעתם את דבר ה' הם

בעדך, שהרי כבר ראית אשתקד מה אירע לך בלכתך אליהם, ומדוע שבת על אותה הדרך... והיה ה'בית ישראל' אומר, לא מליצה ולא צחות יש כאן כי אם קורטוב של אמת כואבת, כי כך נמי מנהגינו, פעמים ונכשלים אנו בהליכה אחר יצרינו כסומים בארובה, ואם ראית שבעבר נכשלת, מדוע שבת לילך ולהתקרב אל מקום הסכנה - יצרך הרע... ברח לך לבל תכשל שוב, אחרי ש'בעל נסיון' אתה כי המקום מסוכן עבורך.

יט. ואכן, גדול שכרו של הנלחם, כביאורו של הרה"ק ה'דברי שמואל' ז"ע (בפרשת ד"ה וימאן) ב'טעם' שעל תיבת וימאן - 'שלשלת'. משל לפועל העובד אצל 'בעל הבית' אף אם יעבוד 'יומם ולילה' - יצא אדם לפעלו מבעוד יום עדי ערב ירוויח את שכרו בשכר נאה, גם תהיה לו פרנסה בהרחבה גדולה, אך עדיין רחוק הוא מן 'העשירות', ורק בהזדמן לפניו איזה 'עסק' טוב ומוצלח המניב רווחים עשרת מונים מההשקעה, בזה יעלה קרנו בפעם אחת למעלה למעלה כמו השלשלת, וייהפך להיות מעשיירי העיר. כיוצא בו ממש הוא בעניני רוחניות, תמידים כסדרן עובד הוא את ה', ומתעלה מדריגה אחר מדריגה, אך עדיין ארוכה לו הדרך, אמנם, בבוא אליו פעם אחת 'נסיון' קשה ומר' אשר מרגיש הוא ממש טעם מיתה בהתגברו על זה, אם יעמוד האיש בזה הנסיון, ב'וימאן' חזק ואדיר, לשבר את כל כוחות התאוה בגופו ונפשו - זאת היא ההשקעה בעסק טוב המביאה לו רווחים עצומים לנצח נצחים, הרבה יותר מכפי יגיעתו בתחילה.

וזו נרמז בטעם ה'שלשלת' העולה למעלה, כי בהתאפקות אחת מתאוה רעה ובעצימת עיניים מהביט ברע זוכה לעלות מעלה מעלה, והיא ההשקעה הכי טובה בחשבון שלו ב'בנק' של מלך מלכי המלכים הקב"ה, המשלם שכר טוב ליראיו, והוא מאמרם (במדב"ר יד ו) 'אמר הקב"ה עלי לשלם שכר אותה העין', הכתוב גבי יוסף הצדיק ש'עצם עיניו מראות ברע, כי הקב"ה לא נשאר 'בעל חוב', ועל כל התאפקות והתגברות נגד היצה"ר ב'וימאן' זוכה לשכר גדול בבחינת עשירות.

כ. שמוע שמעתי על איש שנכנס אל אחד מהאדמורי"ם בעיר בני ברק יצ"ו ושאל את פיו בהעזה, מי התיר לכם לבוא ולתפוס את כסא המלוכה לקרא את עצמכם בשם רבי, ענהו הרבי, אף לי הייתה קשה קושיה זו - 'מי אנכי' בעת שפתחתי את בית מדרשי, והלכתי לשאול בעצת מרן ה'חזון איש' ז"ע, אמר לי ה'חזון איש', בימינו אנו כל מי שמחזק אחרים ראוי לו להקרא בשם 'רבי'. כך אמר לי בעת עמדי בסמוך לו, כאשר פניתי לצאת מחדרו נענה שוב ואמר לי, אפילו באם אינו מחזק כי אם את עצמו כבר ראוי הוא להיקרא בשם רבי...

וכך מצינו שעשה רבינו הקדוש (ב"מ פה.) כשמצא את רבי יוסי בנו של רבי אלעזר בן רבי שמעון - וראהו עומד בשפל המדרגה, לקחו בדברים והושיבו עם התנאים, הלבישו ב'איצטלא דרבנן' ואף קרא לו 'רבי'. ומאז כל אימת שהיה רבי יוסי רוצה לחזור לדרכיו מקדם היה אומר לו - הכריזו עליך כי חכם אתה, ו'רבי' קראו אותך, היאך

וכל התגברות אפילו מועטת - אינם נוגעים רק לעצמו אלא הוא מנענע בהם את כל העולם, בזה יבין את חשיבותו הגדולה למעלה למעלה, וממילא יהיו כל מעשיו וכל ה'הלוך ילך' שלו באופן הראוי ביותר^{כא}.

עוד אמרו רבותינו לחזק ברכיים כושלות, שיאמר האדם לעצמו מהא גופא ש'נסיון' קשה עומד לפניך, הרי שחשיבות גדולה יש בשמים למלחמתך, כי בלאו הכי לא היה היצר מתאמץ בכל כוחו להכשיל אותך, וכשידע האדם שהתגברותו חשובה יצליח בזה^{כב}.

והכינו את אשר יביאו - ההכנה לימי הנוכה הממששים ובאים בלל גדול אמרו לגבי קיום כל המצוות ולעניין כל מועדי וזמני השנה, כי אינו דומה המקיים את המצווה והנכנס אל היום טוב' אחר הכנה ראויה, למי שבא מבלי להכין את עצמו^{כג}, כי ככל שיבין את

זה הכלל, חייב האדם להכיר בערכו של כל איש ישראל כי רם הוא עד מאד, ואף אם היצר מפתחו כי בריה שפלה ונחותה הוא ואין כל חשיבות בפעולותיו אם בקיום מצוות ה' אם בהתגברות על הנסיונות, לא ישמע לו. וכן כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקושי הרי"ם בפרשתן) על דברי חז"ל בפרשתן 'וישמע ראובן ויצילהו מידם (לו בא) - אילו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב אחריו וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפיו היה טוענו ומוליכו אצל אביו' (ילקו"ש וישב קמא), וז"ל. וודאי לא היה הכוונה ח"ו לגאות וכבוד - שהכתוב יכתוב בן עליהם. אלא, כי אין האדם יודע עד כמה מגיעין מעשיו, ואילו היו יודע שמעשיו מגיעין עד להשי"ת - שיכתוב עליהן בן, היה עושה ברצון יותר. וכן ככל אדם אם היה יודע איך מעשיו גורמים טובה לכל העולמות ולכל הנבראים היו עובדים ברצון וחשק יותר, עב"ל. והיינו שעל האדם להכיר שכל פעולה קטנה שלו

תאמר 'למעללי אני חוזר...' הרי לפניך, שכשיחשיב האדם את עצמו או את רעהו יהא זה למגן ומחסה מכל נפילה ח"ו, וכן יעשה כל איש בעמדו בנסיון - יהיה מי שיהיה באיזה נסיון שיהיה, יעצור בעצמו ויחשוב הרי כה חשוב הנני לאבי שבשמים - וכל פעולה קטנה שלי גורמת לו ל'נחת רוח' בגבהי מרומים, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים...

כא. כיוצא בזה מתאמרא בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, לבאר את דברי חז"ל (סוטה מט): 'בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא', פירוש תיבת - 'יסגא' הוא ריבוי, ועוד פירושה מלשון 'סגי' - 'די', והיינו שבאחרית הימים די לו להקב"ה ב'חוצפה' שילבשו זקנים עם נערים (דהחצוף יעשה דברים שהם למעלה ממדרגתו), כלומר, שלא יביטו כלל על מצבם הרוחני באמת, אלא יענו ויאמרו 'צדיק אני, קדוש אני, ובזה יהיו להם כוחות הגוף והנפש לעבוד את ה' כראוי. כב. וכן איתא מהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, דהנה אמרו חז"ל (בר"ר פה ב) שאשת פוטיפר ראתה באיצטורולוגין שלה שעתידה להעמיד ממנו בן, ואמר ה'דברי שמואל' דוודאי גם יוסף ראה מה שהיא ראתה שהוא עתיד להעמיד ממנה בן, והיה 'אובד עצות', כי השתומם בעצמו - וכי ח"ו יהא כאן עבירה לישא נכרית זאת. וזה גופא היה תוקף הנסיון, לחשוב שממילא יכשל לבסוף אם כן אעשה זאת כבר עתה... אמנם יוסף הצדיק השיב לעצמו, וכי מה לי לחקור אחר העתידות, 'כעת', יכול אני להתגבר, אעשה כן, ולא אחשוב על העתיד. ואכן, בהתגברות זו זכה למדרגות עד אין קץ ואין שיעור (סוף דבר היה שהעמיד ממנה תולדות בהיתר גמור בנשאו את בתה אסנת).

ואכן, במדרש (רבה, פז ה, עיי"ש כמה גרסאות) איתא על תיבת 'וימאן' - בדבר מצוה ממאנין (כמו שנאמר ביבוס, דברים כה ז) מאן יבמי, בדבר עבירה אין ממאנין - בתמיה, ובשפת אמת ליקוטים כתב דנראה לפרש דקאי אדלעיל שראתה במזל שיהיה לה ממנו זרע ובודאי הראתה זאת ליוסף ולכן השיב שאפילו שבאמת כן עומד שיהיה לה זרע מכל מקום צריך למאן, שהרי אפילו במצוות יבוס שהוא להקים זרע ומכל מקום כשאינו חפץ לייבם המציאה לו התורה דרך תיקון אחר על ידי חליצה, כל שכן לדבר עבירה כשימאן יהיה נתקן הדבר באופן אחר, כמו שהיה באמת שנשא בתה כנ"ל.

באופן אחר ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בפרשתן), את הפסוק (לט יב) 'ותתפשהו בכגדו', דבגדו הוא מלשון 'בגידותיו', כי היצר בא אל האדם לאמר הרי כבר בגדת בה' אלוקיך, אם כן 'שכבה עמי' - בוא ועשה עוד עבירות כי ממילא אפסה תקוותך... לזאת יענה ויאמר 'איננו גדול בבית הזה ממני' - קדוש אני, ומעולם לא חטאתי, (ואף אם נפלתי, מכל מקום בנו של מלך אני וקדושתו שגבה למעלה למעלה), על כן 'איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים'... כג. וכך אמרו 'בעלי הרמז' כי 'הכנה' בגימטריא 'סוד', כי העיקר וה'יסוד' שעליו יעמוד כל בניין מעשה המצוה הוא ה'הכנה' שלפניה ברעותא דליבא.

עצמוידי ויזכך את נפשויה כך יזכה כי להשיג יותר את עוד אלא שההכנה היא הכלי קיבול לקלוט בו הקדושה, האור והקדושה הנוראה וכל ההשפעות הטובות², ולא דמי שבא בלא כלל, במה ישמור ויחזיק את האור

והנה בשלטי הגיבורים (שעל הגהות מרדכי שבת עט.) הביא רמז לחנוכה מלשון הכתוב בפרשת מקץ (מג טז) 'טבוח טבח והכן', שאות ח' מ'טבח', בצירוף תיבת 'והכן' עולים יחדיו - 'חנוכה'. והרי שבחנוכה נרמז במיוחד ענין ההכנה. באחד מימי חנוכה בשעת מנחה שלח הרה"ק רבי יחיאל יהושע מביאלא זי"ע אחד מנכדיו אל הרה"ק ה'בית ישראל' מגור זי"ע טרם ידליק נרות חנוכה, ויהי כאשר הגיע לבית המדרש שהה ה'בית ישראל' בחדרו ביחידות - קודם הדלקת נרות חנוכה, ניגש הנכד אל המשב"ק הרה"ח רבי חנינא שיף ז"ל, וביקש ממנו שיכניסנו אל הרבי אחר שיש לו 'שליחות' מהרבי מביאלא, הציץ הגבאי אל תוך החדר וכראותו שה'בית ישראל' מסתובב אנה ואנה בדביקות עצומה תפוס בשרעפיו, סגר את הדלת והתנצל שאינו מעיז להפריע לרבי בעת כזאת, אך אם דעתו שעליו לקיים דווקא כעת את השליחות ייכנס לבדו, הנכד שהבין שאין לו לעכב את השליחות מזקנו ניגש לפתוח את הדלת, ויהי אך פתח הדלת במעט וראה את פניו הקדושים בוערים כלפידים, נסוב על עקבותיו מרוב יראה ופחד, חזר אל זקנו, וסיפר לו דברים כהווייתן - את המחזה הגדול שראו עיניו בקודש פנימה, בשמוע הרה"ק מביאלא את דבריו עלתה בפניו קורת רוח, וכה אמר לנכדו אכן זאת היתה עיקר כוונתי 'בשליחות' ששלחתך, כי היה ברצוני שתראה את התלהבותו 'בהכנה דרבה' טרם הדלקת הנרות...

כד. כך אמר הרה"ק ה'ישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע, 'הכנה' עולה בגמטריא - 'מח ולב', לרמז שבראשונה יש להכין את המח ואת הלב לבורא כל עולמים, ולהדליקם בנר חנוכה.

כה. הרה"ק אדמוה"ז מטשורטקוב זי"ע היה אומר על הקרא (י כג) 'ולכל בני ישראל היה אור במושבותם', כי כמו ששווי וחינה של 'אבן יקרה' תלוי היכן העמידוה, אם יעמידוה בתוככי חרס ועץ, או בתוככי כותל מטונף ומזוהם לא תהא נראית זיוה של האבן, ורק כאשר יעמידוה במקום הראוי לה - במקום נקי ומצוחצח אז תעמוד על ערכה וחינה כראוי לחשיבותה. כדברים האלה לדידן, בימים הללו שורה אור לכל ישראל - אלא שהכל תלוי אם ינקה עצמו מעט שיוכל האור לשכון בתוכו (אפי' במעט) יזרח האור כדוגמת אבן טובה כשנמצאת בתוככי כסף וזהב (גנזי ישראל תרפ"ד משם אביו).

כו. מסופר על הרה"ק ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע, שלא נתן לחסידיו לשהות אצלו בעת הדלקת הנרות, חסיד אחד שעז היה חשקו לראות את עבודת הקודש, נחבא פעם באחד הארונות שבחדרו, והציץ משם לחזות בנועם קדשו, והנה רואה הוא שטרם הדלקת הנרות היו פני הרבי בוערים כלפידים, בהכנה דרבה לקראת קיום המצוה, אך בבואו להדלקת הנרות 'פשט צורה' של התלהבות, ולבש צורה של פשטות והתאפקות, אמר את הברכה מילה במילה והדליק את הנרות. החסיד שהביט בעבודת הקודש התפלא עד מאד, דהא איפכא מסתברא, שהיה צריך להתלהב בעת קיום המצוה גופיה יותר משעת עבודת ההכנה, אך לא העיז לצאת ממחבואו בידעו שכל הימצאו בחדר שלא ברשות הוא, לפיכך שמר את השאלה בלבו, למחר ניגש אליו ה'ישמח ישראל' ואמר לו 'ההתעוררות שהאדם זוכה בשעת קיום המצוה היא על ידי אתערותא דלעילא, אבער וואס דער מענטש קען, און וואס דער מענטש דארף (מה שהאדם יכול וצריך) הוא לעורר את לבו באהבה ויראה בשעת 'הכנתו' למצוה, ואז עליו להתלהב ולהבעיר את לבו בדביקות להבורא יתב"ש'...

כז. הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע נשא את משלו לחולה אנוש שבדקו הרופא וגילה את אזנו כי דרך רפואתו היא שישפוך יין על גבי התנור וינשום עמוק את הריח העולה, הלך החולה וניסך יין על התנור, גם הכניס את האוויר עד לתוך עמקי ריאותיו, אך לדאבון לב לא נראה שום שינוי במצבו, חזר האיש אל הרופא ושאלו 'למה רימיתני', הן עשיתי ככל אשר צויתני ואיני רואה שום סימן הטבה. החזיר לו הרופא, הגידה נא, מה עשיתי, סיפר לו החולה כך וכך עשיתי, נענה לו הרופא, אוי, סכל שכמותך, וכי תעלה על דעתך שיש תועלת בשפיכת יין על גבי תנור צונן, כלום 'סגולות' הנני נותן לך, הרי הכוונה הייתה שתדליק תחילה אש בתוך התנור, וכשיהיו דפנותיו רותחות אז תשפוך יין, ובזה ינדוף ריח היין ויתפשט כהוגן בחלל הבית, ובכח עשן זה כשיכנס לגופו של אדם לסלק ממנו את כל המזיקים. והנמשל לענייננו, חנוכה הינם 'ימים המבורכים', מלאי אורה והשפעות קדושות ונפלאות, אך תחילה צריך האדם להרתיח את עצמו למען יהיה כלי מחזיק ברכה, ובזה ישאב השפעת וקדושת הימים עד שיבואו כמים בקרבו וכשמון בעצמותיו.

ואף אם יהא הכלי מחורר פְּנֵהָ, יעשה הבורא נס ויסתום את הכלי, כדי שיקלוט האור...

ומדרכי עבודת ההכנה הוא ריבוי לימוד התורה, וכבר אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע, שהאור של כל יום טוב טמנו חכמים בחלק התורה שלו, דהיינו בהלכות החג בחג, כי האור נגנו בתורה, וכ"ש בחנוכה שכל עיקרו גנוז בתורה, כי גזרו היוונים 'להשכיחם תורתך' והחשמונאים התגברו עליהם, לכן פשוט שא"א לזכות לאורות של חנוכה בלי האור של התורה. דורשי רשומות אמרו להעמים במאמרם (ברכות נא:): 'אין מברכין על הנר עד שיאורו לאורו', אורו זה תורה ככתוב (משלי ו כג) 'ותורה אור', ללמדנו שאי אפשר 'לברך' על הנר של חנוכה עד שיהנה מאור התורה כ"ס.

אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו - עבודת ה' באש קודש, התלהבות וחיות

בפרשתן (לו א), 'וישב יעקב וגו', וברש"י, 'וישב יעקב, הפשתני הוזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הוזה, היה פקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו וכו'. וביאור הדברים עפ"י דאיתא בגמ' (ב"ב עג:): [ב'אגדתות דרבה בר בר חנה', שאין לנו הבנה בעומקם ובסודם] 'ואמר רבה בר בר חנה, זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא, וחזינן ההוא כוורא דיתבא ליה חלתא אנביה וקדח אנמא עילויה, סברינן יבשתא היא וסלקינן ואפינן ובשלינן אנביה, וכד חס גביה - אתהפיד, ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא הוה טבעינן', פירוש הדברים, פעם אחת הלכנו בספינה וראינו דג

הגדול. ומקרא מלא דיבר הכתוב ב'אלישע', כאשר התלוננה ה'אשה השונמית' בפניו על ענייה ודחקה, ציוה עליה אלישע הנביא (מלכים ב ד ג) 'לכי שאלי לך כלים מן החוץ מאת כל שכניך, כלים רקים אל תמעוטי', ואכן כפי כמות הכלים שהביאה כך היה כמות השמן שנשפך בדרך נס בלי גבול וסוף, ולכאורה יש להבין, אם כבר נעשו לה ניסים בריבוי 'השמן', מדוע לא נעשה לה עוד נס בריבוי 'כלים', אלא, זה הכלל, אין אדם זוכה לנס, אם לא יעשה איזו פעולה מצד עצמו, ולכן ברגע שנגמרו הכלים נפסק גם כן 'שפע' השמן מלהשפיע, והלימוד לדידן, בכדי לזכות לשפע הנס והאור, צריך להקדים ולהכין תחילה 'כלים' לקלוט בהם את השפע, ואז נזכה ליהנות מן השפע הנשפע בימי חנוכה כ"ס.

ולא זו בלבד, אלא דכתב ה'רד"ק' על הפסוק שם (ו) ויהי כמלאת הכלים - (באגדה ובתרגום של תוספתא), כשנגמרו הכלים, אמרה לבנה הבא עוד כלי חרס שבורים, כי הקב"ה שגזר על כלים רקים שיתמלאו בדרך נס, יגזור גם על כלים שבורים שיתוקנו, ואכן אסף הבן כלים שבורים, נתנם זה על גב זה, ונתחברו כאחד בדרך נס, והמשיך עמוד השמן למלאות את הכלים עד שנגמרו כולם, ונענה הבן 'אין עוד כלים בבית', - שמע עמוד השמן כי כן ופסק (עד כאן בתרגום מארמית), מעתה, יש להמליץ בעדינו, שהרי 'אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו' (ע"ז ג), ויש מקום לאדם לומר - אין בכוחי להכין כלים מזופפין וסתומין כראוי - לבל ישפך ויאבד השפע, לזה אמרינן הַבְּן כָּלִים כְּפִי כוּחֵךְ,

כח. והעיקר שיגש בהשגות גדולות כידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למוכר השמן שבא לעיר עם חביות ענק למכור לבני העיר שמן טוב ומשובח, והנה רצונו של המוכר למכור את כל אשר יש לו לבני העיר, אבל למעשה לא יוכל לתת לבני העיר רק כפי הכלים שכל אחד מהם יגיש אליו... הגדול כפי גדלו והקטן לפי קטנו. והנמשל מובן ביותר, כי הקב"ה רוצה להעמיסנו בשפע גדול ביותר אבל למעשה יריק עלינו רק כגודל הכלים שהכינו בני העולם לקבל בהם.

כט. ורמז לדבר, שהנה בסוגיא דחנוכה (שבת כא:): אחר האריכות דברים איך וכמה על האדם להדליק, באו חכמי התלמוד ושאלו 'מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה', ולכאורה הוה להתחיל ולפרש מאי חנוכה תחילה ואח"כ לבאר ולפרט את פרטי ההלכות, ולהאמור יש לומר, כי רק אחרי לימוד דף גמרא אפשר לנסות להבין 'מאי חנוכה', אבל בלי כח התורה פשיטא שלא ישיג מאומה. ועוד רמז לכך, דכמדומה שלא מצינו שום קושיא שיש עליה כ"כ הרבה תירוצים כקושיית ה'בית יוסף' (סימן תרע) מדוע קבעו שמונת ימי חנוכה ולא שבעה, הלא דבר הוא, ואולי סיבב הקב"ה כך כדי ללמדנו שעיקר יום טוב של חנוכה הוא לימוד התורה ביגיעה והתמדה ולחדש חידושים לאמיתה של תורה.

שנתקבץ חול מן הים ונאסף עליו, ואף צמחו עשבים, עד שסברנו שהרי זה יבשה מאיי הים, ועלינו עליו ואפינו שם ובשלנו על גבו, עד שנתחמם גב הרג ונתהפך, ואלמלי שהיתה ספינה אחרת סמוכה אלינו היינו טובעים בים בעת נפילתנו ממנו. ויש בדברי הגמ' הללו רמז גדול, כי פעמים שאדם ירוד כ"ב עד שהוא שוכב באדמה וכבר עולים עליו עשבים... שאיבד ל"ע כל

צורת אדם, אך האמת שאין מקום לייאוש כלל, אלא אם 'יתחמם' - יתעורר לחיים, ויתהפך מן הקצה אל הקצה. הן הן דברי רש"י, 'ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו', כי גם אם יש כאן 'פשתן הרבה', חבילי חבילי עבירות שמערים השטן, אך על ידי 'ניצוץ אחד', שיבעיר בעצמו אש ההתלהבות - שורף את כולו וחוזר בבת אחת לכמות שהיה מתחילה ל"א.

ל. והיינו, כי גם אם נראה שהוא שקוע בחטא לגמרי ח"ו הרי עדיין יש בו 'נקודה טובה' שממנה יכול להתחדש ולהתחזק, ואין לו אלא לגלות אותה ושוב תאיר היא כבראשונה. ורמזו זאת בהא דאיתא בגמ' (שבת כא:): לגבי נס חנוכה, 'שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול', שאף אם כל 'השמנים' טמאים עדיין יש פך אחד חתום בחותמו של כהן גדול כשהוא שמור בטהרתו ובקדושתו, וממנו נתחדשה כל העבודה...

רמז לדבר הוא מהנוהג שבעולם, כאשר אדם נמצא בחדר חשוך לגמרי, עלטה גדולה עד שאי אפשר לראות מאומה, ממש 'חושך מצרים', והנה אם ימצא שם 'פנס' המאיר אפילו באור קטן עד מאוד, הרי אותו מעט מן האור מכהה את כל החושך, ו'מלבין את השחור' עד שיוכל למצוא את הכפתור המדליק (המפסק) את כל האור ועי"ז יוכל להאיר את כל החדר באור גדול, כך פעמים שהאדם מביט על עצמו כעל 'חשיכה' גדולה מוחלטת, ונשבר לבו בקרבו עד עמקי הנפש, וכמעט מסוכן הוא לבוא לידי ייאוש הגמור ה"י, מה תקנתו, יתבונן בעצמו יחפש וימצא איזו 'נקודה טובה', ירחיב אותה וימשמש בה שוב ושוב עד שעל ידה ימצא 'מקור אור' ובזכותה תאיר כל נשמתו באור צחצחות...

לא. ודע, כי ה'בוער באש' ההתלהבות, לא רק על עצמו בלבד הוא משפיע לשרוף את כל 'הפשתן' ולכלות את כל אותם יצרים רעים ותאוות רעות, אלא בזה גורם להשפיע חמימות על כל בני ביתו לטוב להם כל הימים. ובזה ביארו מה שאמרו חז"ל (שבת כג:): 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים', שמאחר שרגיל בנר וב'אש' הקודש אזי הוא מרתיח ומחמם את בניו שאף הם ילכו בדרכי ה' מתוך התלהבות והשתוקקות, עד שאכן לבסוף יגדלו להיות תלמידי חכמים.

ויתבאר עוד, בהקדם המסופר שאחד שעלה לכהן פאר ברבנות אחת העיירות ניגש אל הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זי"ע, לבקש 'הדרכה' כיצד עליו להדריך בני קהילתו למען ישמעו ולמדו את דרך ה' אשר הוא מנחיל להם, והשיב לו במעשה בעני בן טובים שנקלע ל'שוויץ באד' (סאונה) יחד עם ר' משה גביר העיירה, והנה רואה העני איך שעומד המשמש ומכה בגביר מכות נאמנות בכל חלקי גופו - מעלה מטה מזרח ומערב, ועל כל מכה וכמה שיוצאת ממקלו של המשמש השמיע הגביר את הנאתו בקולי קולות אהה... אהה... אהה... כך נמשך הדבר במשך שעה ארוכה, כשזה מכה בכל כוחו בגופו של הגביר, ו'לעומתו משבח' הגביר באנחות של הנאה ותענוג, ככלות השעה יצא הגביר מהיכל השוויץ באד, ושלשל לידי המשמש סכום הגון ביותר. בצר לו הבין העני שהגביר נוהג לשלם טבין ותקילין על הכאות בגופו, על כן עקב אחריו בדרכו לביתו, ובבואו הביתה - כשכבר עמד הגביר על סף שערי ארמונו, פנה אליו והחל מפליא בו מכותיו... מימין ומשמאל תפרוצי... ותעל חמת הגביר, וגער בו, החסר משוגעים אנוכי, מה לך כי דלקת אחרי, הנח אותי לנפשי... נענה העני... לא לא... עתה תפתח את לבך ותשלם את משכורתני הנכבדה תמורת המכות... מיהר הגביר והזעיק את שומרי הבית והללו סילקו אותו בבושת פנים הרחק כמטחווי קשת מארמונו של הגביר, ותשקוט הארץ.

נדהם העני ותמה, מה נשתנית מהשמש שב'שוויץ באד', ופרץ בבכי מר על גורלו שלא שפר, ועל מזלו שאינו מיטיב עמו, אחר כמה ימים אצר אומץ, ושב אל הגביר בהכנעה גדולה, ילמדנו רבינו - מה נשתנו מכותיי ממכות המשמש בשוויץ באד, הגביר שהכיר כי אך ורק לטובה כוונתו, ניאות להסביר לו, וכי מדוע לא תבין, במקום השוויץ שורה חמימות יתירה, ותחת השפעת החום המהביל והגדול נכנסת כל הכאה עמוק עמוק בבשרי ופועלת פעולת טוב בבריאות הגוף והנפש, על זה אכן כדאי וראוי לשלם טבין ותקילין, אבל, על מכות גרידא הבאים להכאיב לי - אך רע ומר יהיה סופו של המַכָּה...

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

והזמן גרמא, בימי החנוכה שסגולתם 'להדליק נר' - שידליק בעצמו את 'הנר' ויזכה ל'תחיית המתים' לב.

וכן העמיסו צדיקים בלשון חז"ל (שבת כא:): 'מצותה משתשקע החמה עד שתבלה רגל מן השוק', דהכוונה לבטל את הרגילות בקיום המצוות.

על אחת כמה וכמה, בגשתו להדליק נר חנוכה, שצריך לבעור בו אש ההתלהבות והתשוקה לעשות רצונו

בלבב שלם, ולא יקיים את המצוה 'כמעשה קוף' בעלמא, אלא כבר עובר לעשייתה יתבונן לקראתה ברגשי קודש^{לי}, ומתוך התבוננות בגדולת וקדושת המצוה, ו'לאן אתה נכנס למקום אש להבת שלהבת', כי רק על ידי ה'הכנה' הראויה יזכה לקלוט בקרבו את השפעות המצוה הנוראות והעצומות^{לי}, ואין צריך לומר כי הדלקת הנרות גופא תיעשה בדחילו ורחימו^{לי}, מתוך שמחה של מצוה, בהלל והודאה, ובתפילות^{לי} ובקשות^{לי} לקל חילת.

כיו"ב, אמר הרה"ק הרי"צ לאותו רב בישראל, אם תשרה בסביבתך השראת חום זוגמת השויץ שמשרה חמימות יתירה באש להבת אז תוכל להטיף באזון מוסר, להדריכם בדרך הטוב והישר, אבל סתם הכאות - סתם הטפת מוסר לא יכנסו כלל לתוככי אונם, ולא יפעלו כלל איזו פעולה טובה.

ובדרך זה יבואר מה שאמרו 'הרגיל בנר הויין ליה בניס תלמידי חכמים', כי אם יהא רגיל בנר - להאיר להם ולחמם אותם באש שבנר, אז יוכל גם לומר להם מוסר להיות תלמידי חכמים, אך אם אינו 'רגיל בנר', אלא רק צועק ומבקר ומעיר הערות אזי לא ישמעו אליו כלל, ודבריו לא יעשו פירות.

לב. החיד"א (פני דוד וישב) מבאר מניין ידע יוסף לפתור ל'שר האופים' את חלומו כי בעוד ג' ימים ישא פרעה את ראשו מעליו וימיתו, ומדוע גרע חלקו משר המשקים אשר פתר חלומו לטובה. ומבאר את העניין במשל לצייר אחד שצייר במעשה אומן ציור היאך שאדם עומד וסל פירות בידיו, משהעמידו את הציור בחוצות העיר באו עופות וניסו לאכול מהפירות, וכל הקהל הביעו בהתפעלות מכישרונו של הצייר שהצליח לצייר ציור 'אמיתי' כל כך, ויחד כולם הודו ואמרו 'ציור זה ממש יש בו רוח חיים' והראיה מהעופות שדימו שאכן אלו פירות האילן ממש. עבר שם פיקח אחד ואמר, אדרבה משם ראיה שהציור אינו 'חי' כלל אלא אדרבה 'מת' הוא, כי באם היה הציור כולו 'חי' הרי היו העופות מתייראות מהאדם המצוייר ולא היו מתקרבות כלל אל הפירות, אלא שמע מינה שאכן הציור 'מת' הוא. כך היה אף אצל יוסף הצדיק מששמע על חלומו של שר האופים שעופות באו ואכלו מהסלים שמעל ראשו הבין שאינו אלא אדם 'מת'. ולענייננו אנו עלינו להיזהר שלא לעבוד עבודתנו כמת בלא חיות דקדושה בעבודת השי"ת, וכך ננצל מכל העופות והציפורים למיניהם המנקרים במוחנו.

לג. ידוע מה שאמרו צדיקים 'הכנה למצווה גדולה מן המצווה', והוכיחו זאת מדיני הדלקת המנורה בבית המקדש, שהרי קיימא לן (יומא כד: ונפסק ברמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז) שעצם הדלקת המנורה כשרה בזר, ואילו הכנת והטבת הנרות צריכה להיות אך ורק על ידי כהן.

הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה אומר, שבשעה שהכין רבו הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע את הפתילות היו פניו בוערים ולוהטים כמו בשעה שעמד על פתח התנור הלוהט בעת אפיית מצות.

לד. וכך אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (כי תצא תרצ"א ד"ה כי יקרא) לבאר מדוע נקראת מצות שילוח הקן בלשון חז"ל (מדרש תנחומא פרשת עקב סימן ב) 'מצוה קלה שבקלות', כי דרשו חז"ל (חולין קלט.) 'כי יקרא - פרט למזומן, נמצא שלא שייך הכנה לקראת מצוה זו, ועל כן היא מצוה 'קלה'...

בדרך משל יאמר, כי מדרכו של עולם, בהוציאם את ה'בשר' מתוככי הפריזער (מקפיא) יניחוהו מתחילה עד שיופשר הקרח שמעליו, אז יגשו לבשלו או לחממו, על דרך זה ממש, הרי תחילת העבודה קודם הדלקת נר חנוכה היא 'להסיר את הקרח' האופף אותנו, ולהתנער מכל הקרירות, ורק לאחר מכן נוכל להתחמם באש קודש ולקיים את המצווה בהדלקת הנר.

לה. מן העניין להביא מקצת שבמקצת ממה שכתבו בספה"ק בדרך קיום עבודת הדלקת נר חנוכה, ממש אחד מני אלף, ותן לחכם ויחכם עוד. והנה נהגו רבים לומר 'ויהי נועם' טרם עשיית כל מצוה, וכמו שכתב בספה"ק 'פלא יועץ' (ערך ויהי נועם) 'ויהי נועם צריך לאומרו קודם כל מעשה טוב בין בדיבור בין ממעשה', ומבאר טעמא דמילתא, כי בכל דבור ובכל מעשה גנוז רזין עילאין ורזי דרזין, ואין אנו יודעים אלא פשטן של דברים, ואם כי עצם עשיית המצוה פועלת למעלה, אך הרבה יותר פועלת היא אם מכוונים את הכוונות הקדושות שיש בה, 'זוה כוונת תפילתנו באומרנו ויהי נועם שיכוונן ה' מעשי ידינו בשמים ממעל כאילו כווננו בכל הכוונות הראויות לכוין ותפילה עושה פירות. וגם בפסוק זה יש רזין עילאין בכל אות ואות ובכל תיבה ותיבה, והיה ראוי לנו שנאמר ויהי נועם על הויה נועם'.

ובמו שרימוזו צדיקים בפסוק (במדבר כא ח) 'עשה לך שרף ושים אותו על נס, והיה כל הנשוך וראה אותו וחי', שיש בו רמז על שלש הברכות שמברכים טרם הדלקת הנרות (בלילה הראשון של הנוכה), 'עשה לך שרף' זה ברכת 'להדליק נר הנוכה' כי האש דולקת ושורפת, 'ושים אותו על נס' היינו ברכת 'שעשה נסים', 'וראה אותו וחי' רומז על ברכת 'שהחיינו וקיימנו', והיינו שסגולת נרות הנוכה היא שאף כל הנשוך יביט בנרות וחי (וכמו שיתבאר עוד להלן), כי אף העומד בדיוטא התחתונה אפשר לו להתהפך מן הקצה אל הקצה לעלות מעלה מעלה, אך ה'בראשית' וההתחלה היא עשה לך שרף, לבעור באש קודש בעשיית המצווה ובעבודתו ית"ש^{לט}.

ולעניין ברכות המצווה כתב ב'קב הישר' (פרק צו) בזה"ל, ויכוין היטיב בברכות של הדלקת הנרות לאומרם מתוך שמחה באשר המצווה היא חביבה בשעתה לזמן פעם אחת בשנה, ולכבוד המלאכים קדישין הבאים להבית בשביל מצוה זו.

וכתב שם עוד, 'והנה בברכה ראשונה של נר הנוכה יש י"ג תיבות, וצריך לכוין שהן מעוררים י"ג מדות רחמים, וכן יש י"ג תיבות בברכה שניה שהן מעוררים י"ג מדות רחמים, ושתיהן יחד הן כ"ו תיבות כנגד שם המפורש' (שעולה אף הוא למניין כ"ו).

עוד שם, שמלאכי עליון שרפים ואופנים באים לבית כל יהודי ומביטים בעבודת קדשו בהדלקת הנרות, ועונים 'אמן' על ברכתו, ורמז לדבר כי 'מלאך' בגימטריא 'אמן'.

ודע, כי כתב היעב"ץ (מור וקציעה סימן תרע"ב) שברכות אלו אינם כשאר ברכות המצוות שמברכין על המצווה, אלא הם חלק מעיקר קיום המצווה, כי הרי עיקרה נתקנה 'לפרסומי ניסא', וכי מדליק בלא ברכה לאו מידי עביד, דהרואה סבור שלצורכו הוא דאדלקה (עי' כע"ז בשבת כב:), נמצא שעל ידי הברכה נעשים הנרות לחפצא דמצווה, לא כן שאר הברכות שאינן חלק מגוף המצווה, ואם כן ביותר צריך להשיג לברך מתוך אש ההתלהבות באותה התלהבות של נר הנוכה גופיה.

לו. רמז נאה אמרו כי הנה האש בוערת ומכלה את השמן שבנר, ו'המחבר' את האש לשמן הוא הפתילה, אך בלא הפתילה אין בכח האש לשרוף את השמן, והנה ה'שמן' רומז על כלל ישראל (וכדאייתא במדרש ריש פר' תצוה), ואילו 'האש' רומז על הקב"ה, והחיבור והדבקות בין ישראל לאביהם שבשמים הוא על ידי ה'תפילה' אותיות 'פתילה'... לז. לכן מצינו בזה כמה וכמה מנהגים בעת השיהיה אצל הנרות, וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו ורבותיו - זה באמירת 'יושב בסתר' ז' פעמים אחר הדלקת הנרות, וכבר כתב אחד הקדמונים (תלמיד הרמב"ן) ב'ספר זכירה' (סט א), סגולה מעולה לשמירה על כל השנה שיאמר בחנוכה כל לילה אחר הדלקת הנרות שבע פעמים 'ויהי נועם', כך מצאתי כתוב, וזה באמירת פרק קי"ט בתהלים, לשפוך לבו בשעה נעלה זו, לבקש על עניינים רוחניים לו ולזרעו אחריו. לח. כי הזמן מסוגל ביותר לקבלת התפילות, וכלשון התוספתא (מע"ש פ"ה הי"ד) כל העוסקין במצוות פיהם פתוח בתפלה לפני המקום. ועל דרך שכתב רבינו בחיי (שמות יט א) שתתפלל האשה בשעת הדלקת נרות שבת שיהיו בניה תלמידי חכמים מאירים בתורה, כי התפילה יותר נשמעת בשעת עשיית המצווה.

איש חסיד היה בבני ברק ושמו הר"ר שמעון דאסקאל, ולו חנות כלים במרכז העיר ברחוב רבי עקיבא פינת רחוב ירושלים, ובזמנו, בטרם קנה אותה חנות, היתה לו עוד הצעה לקנות חנות הגדולה פי שלוש מהחנות ברח' ר"ע ובאותם דמים, אך חסרון אחד היתה לה שהיא נמצאת ברחוב צדדי ומרוחק, ושאל את רבו הרה"ק מסאטמאר זי"ע כדת מה לעשות. השיב לו, כי הנה מצינו לתנאים ולאמוראים שחברו תפילות רבות לאומרם בסוף תפילת שמו"ע (כדאייתא בברכות יז). ולא ראינו שהמון העם אומרים תפילות אלו, לעומת זאת יש תפילה אחת שנתחברה ע"י אחד מהאחרונים, וכולם מתעוררים ושופכים ליבם כמים בתפילה זו, היא היא 'תפילה זכה' שחיברה ה'חיי אדם', והטעם ש'זכתה' תפילה זו מפני שהיא נמצאת במקום טוב - קודם כל נדרי... אף אתה, עדיף לך לרכוש את החנות השוכנת במקום טוב במרכז היישוב, כך עשה והצליח למעלה למעלה. אף לעניינינו יאמר בדרך משל ומליצה, אנו נמצאים ב'מקום טוב' ליד הדלקת הנרות, כאן הוא המקום להשקיע...

לט. אגב גררא מזהירין, בגשתו להדליק נר חנוכה, יזהר בד בבד במשנה זהירות, לבל יכוו אחרים מ'האש', והיינו שלא יבוא חלילה לגאווה או כעס, וידע שכעס אחד ופגיעה אחת בחברו דוחה מאה עבודות ויגיעות במצוות ה', ועיקר העיקרים להיות 'אהוב למעלה' ובד בבד גם להיות 'נחמד למטה'.

באר הפרשה - פרשת וישב - חנוכה

לצדף בה את שבתי הכלי), והיינו דכתיב 'תורי זהב נעשה לך' משמים ממעל, אך כל זה תלוי ב'נקודות הכסף', דהיינו בניצוץ האש וההתלהבות מלמטה, שהוא החשק והרצון ומחשבות לב האדם בעת עבודתו את הבורא.

על פי הדברים האלה אמר הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע (גנוי ישראל לחנוכה שנת תרס"ז) לפרש את דברי הש"ס (שבת כג.) 'המדליק נר של חנוכה צריך

והנה מרן הבעש"ט הק' זי"ע (הו"ד ב'בן פורת יוסף' דרשת שבה"ג) ביאר כמה שנאמר (שה"ש א יא) 'תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף', במשל, לתלמיד שלמד את מלאכת הצורפות אצל האומן במשך כמה שנים, בבוא העת אחרי שנים רבות הצליח ה' דרכו וכבר ידע את האומנות על בוריה, אך כאשר רצה בפעם הראשונה לצרף איזה כלי לא עלה בידו לעשות מאומה, כי שבה להתלמד האך מוציאין אש מן האבנים (כדי

סיפר אאדמו"ר הרה"ק מלעלוב זי"ע, ששמע מזקני הדור הקודם, שלאחר פטירתו של הרה"ק היסוד העבודה' זי"ע לא היה ביד חסידיו להכריע מי ימשיך את עול ההנהגה (כי כמה מצאצאיו היו ראויים לאותה איצטלא), לבסוף קיבלו עליהם את מרותו של הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בנו של רבי מיכל אהרן זצ"ל) משום מעשה שהיה, וגופא דעובדא הכי הוי, במשך כל השנה כולה היה ה'דברי שמואל' עסוק במצות נרות חנוכה, היה עומד על סדר כתישת הזיתים, בדק והשגיח בזהירות יתירה להוציא מהם שמן זית זך מובחר בלא שמרים, וכן הכין את הפתילות בדביקות עצומה, וכל שכן בשעת ההדלקה היה פניו בוערים כלפידיים ומדליק את הנרות בדביקות עצומה כל יתואר. פעם אחת נסע לשהות בצל זקנו לשבת חנוכה, והתאכסן שם בחדר הסמוך לבית המדרש, בערש"ק בעוד היום גדול התחיל להכין את הנרות ביגיעה ובדביקות כדרכו בקודש, ורק כשהכל היה מוכן ומזומן, עלה לבית זקנו היסוד עבודה' - להביט בעבודתו בהדלקת המנורה, ככלות זקנו את העבודה, מיהר ה'דברי שמואל' לירד לביהמ"ד כדי להדליק את הנרות שלו, אך לתדהמתו מצא שאי מי כבר הדליק את המנורה, מיד נענה מתוך גבורת הנפש ביישוב הדעת - 'אה, כבר הדליקו את המנורה', הבו לי נרות אחרים, אך מחמת דוחק השעה לא מצאו כי אם נר אחד של חלב בלבד, נטל את הנר ואמר בפשטות 'השעה מאוחרת, נו, הבה נדליק נר איש וביתו', הדליק את הנר, ויותר לא דיבר או חשב על הנעשה. משראו זקני החסידים גדלות זו, החליטו כולם פה אחד שהוא הראוי לאותה איצטלא, לקבל על עצמו להמשיך ולפאר את השלשלת הקדושה של אבותיו, ולא מחמת יגיעתו והכנתו בכל השנה כולה לקראת ההדלקה של ימי חנוכה, אלא משום אותו מאורע שלא הדליק את המנורה ולא בא לכלל כעס.

שוב מעשה היה אצל הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, ששנה אחת בערב שבת חנוכה בעת שהיה עומד מוכן ומזומן להדליק את הנרות, עבר שם בנו הקטן רבי שלמה דוד יהושע (לאחר פטירתו הוכתר ל'רבי' והיה מכונה בפי החסידים 'דער יונגער רבי'. נהרג במלחמה ע"י הצוררים ימ"ש, הי"ד) והפיל את כל המנורה, ולא הייתה שהות להכין שוב את הפתילות ולהדליק הנרות, כל אותו זמן ישב ה'בית אברהם' מן הצד בניחותא וכשחיוך נסוך על פניו אמר אותו הבורא שציונו להדליק, ציונו ג"כ שלא לכעוס...

פעם התלווה הגאון ה'חפץ חיים' זצ"ל אל רבו הגאון רבי נחום קפלן מהורדנא זצ"ל לביתו בזמן הדלקת נרות חנוכה, כבוא הרב לביתו ראה שהרבנית איננה בבית, לכן נמנע מלהדליק והמתין עד שתשוב הרבנית הביתה... בהזדמנות שאלו ה'חפץ חיים' - הרי יש חיוב להדליק את הנרות מיד בבוא זמן ההדלקה, ענהו הרב, איתא בגמרא (שבת כג.): 'אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה (מי שיש לו מעות מועטים ואפשר לו לקנות בהם נרות שבת להאיר, או נר חנוכה למצוה), נר ביתו עדיף משום שלום ביתו', הרי שמשום חשש שלום בית עדיף לבטל הדלקת נר חנוכה, 'והנה, אם הייתי מדליק את הנרות טרם בואם הביתה הייתי גורם להם עגמת נפש, ונמצא שהיה עדיף אם לא הייתי מדליק כלל...!'

עבודה רבה ונפלאה השקיע האדמו"ר מטאלנא זי"ע בהדלקת נרות חנוכה, לאחר ההדלקה היה מפזז ומכרכר לפני הנרות בהתלהבות נפלאה, בכל כוחותיו, ומרוב שמחה אף נהג לעשות 'קוזיקלאך' לפני הנרות. פעם אחת לאחר שהדליק את המנורה בהתלהבות אש קודש עבר ילד קטן במרוצה ליד הנרות, נתקל במנורה וכל הנרות נפלו ארצה ונכבו. מיד נענה הרבי 'בני יקירי, הנני מכיר לך טובה על שזיכית אותי עכשיו לקיים את ההלכה (שבת כא.) 'כתבה אין זקוק לה'...!'. ואולי תרתי איתנייהו בהאי עובדא, חדא, כפשוטו - שזכה לקיים את ההלכה שאין צריך להדליק נר שנכבה, ולא כל יומא איתרחיש שיוכל האדם לקיימו, ועוד רימז לו, שבכהאי גוונא 'אין זקוק לה' מלהדליק אש הכעס על הילד שכיבה את הנרות בפשיעה, אלא ישאיר את אש הכעס מכובה.

שלא יביאו עצי מערכה לירושלים ועוד שלא יביאו ביכורים, וכתב המהרש"א יש לתת טעם שגזרו על ב' דברים אלו, לפי שב' דברים אלו היו מביאין בשמחה... וכדאיתא שהמביאין עצי המערכה היו עושין יום טוב בו ביום, וכן בביכורים היה החליל מכה לפניהם, ועל כן גזרה אז מלכות יון על שני דברים אלו - לבטל מהם השמחה, נמצא שהאיש אשר נוגש אל הנרות ומדליקם מתוך קרירות וכמצות אנשים מלומדה הרי הוא כממלא אחר גזירת היוונים^{מב}... על כן שומה עלינו בפרט בימים האלה שזכינו להינצל מידם - לקיים את המצוה מתוך התלהבות ושמחת הלב שהיא היפך רצונם.

מצוה חביבה היא - לחבב את המצוה

כתב הרמב"ם (פ"ד הי"ב) וכותב 'מצות נר הנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להזהר בה', ומכלל דבריו נשמע שצריך להיזהר גם לעשות את המצוה בחביבות, ולא כמצוות אנשים מלומדה ח"ו, והמהדרין מן המהדרין מוסיפים חביבות על חביבות^{מב}...

והדברים מפורשים בדברי רבינו 'המאירי', דהנה אמרו חז"ל (שבת כג): 'הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים^{מג}, ופירש רש"י (ד"ה בנים) דקאי על נרות שבת וחנוכה, וכבר תמה רבינו יצחק בן הראב"ד (בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה, נדפס בספר הזכרון פחד יצחק להגר"י הופנר זצ"ל) דהא חזינן שרובא דעלמא מקפידים להדליק נרות חנוכה מידי שנה בשנה ואין כולם זוכים לבנים תלמידי חכמים, וכתב לפי דרכו

לברך... מאי מברך, מברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה', והיכן צונו, רב אויא אמר (דברים יז יא) מ'לא תסור', רב נחמיה אמר (שם לב ז) 'שאל אביך ויגדך וקניך ויאמרו לך', וצריך ביאור מדוע שאלו כן דיקא על מצות נר חנוכה, ולא בשאר מצוות דרבנן, אך האמת, כי בימים אלו אפשר לנו לזכות לניסים גדולים כמו שנעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ובאמת הבל עומד מוכן, העגלות מלאות כל טוב, והמכונה מוכנה להוביל, אבל נחוצה מעט התעוררות מלמטה כדי להפיח רוח החיה באופנים^{מב}.

וזה מה ששאלו, 'מאי מברך', איזוהי הדרך הישרה שיבור לו האדם לעשות על ידה בריבה לקשר בין הקב"ה המשפיע לבני ישראל המקבלים, ועל כך אמרו - 'אשר קדשנו במצותיו וציונו', מלשון צוותא וחיבור, שצריך להתדבק להקב"ה, ואז יריק עלינו את השפע, ואם עדיין ישאל השואל 'והיכן ציונו', כלומר מה עלי לעשות כדי להתדבק אליו, לזאת תירצו 'לא תסור, שאל אביך ויגדך', מי שאינו יודע בעצמו את הדרך אשר ילך בה, יתדבק לילך בדרכי אבותיו ורבותיו, כמו שנאמר (שה"ש א ח) 'אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן', ועל ידי זה ימשך עליו כל השפע (ועי"ש עוד), ולענייננו נמצאנו למדין, שאסור לגשת אל המנורה כמעשה קוף בעלמא חלילה, אלא מוטל עלינו להפיח רוח חיות באופנים על ידי התלהבות ושמחה של מצוה.

וכבר איתא בגמרא (תענית כח.) שמלכות יון (כן מבואר במגילת תענית) גזרו שתי גזירות על ישראל, חדא

מ. משל למה הדבר דומה, לזה הנוטל לחם שיש בו שיעור שביעה ונותנו בשימה כנגד הלב, והוא מתפלא ותמה מדוע אינו שבע, אמר לו חכם אחד, שוטה שבעולם, הלא עליך ללעוס את הלחם, והכי נמי צריך להתייגע ולהשקיע בהכנתו לקראת היו"ט, ואז יזכה שיקלט בו אור גדול ונורא.

מא. צדיקי הדורות הגידו כי נודע שהיוונים גזרו על שבת חודש ומילה, ור"ת של שבת חודש מילה הוא 'שמח', כי זו היתה עיקר כוונתם לעקור ולהשבית את השמחה של מצוה.

בדרך צחות אמרו, כי 'ניגונים' רבים נפוצו בקרב ישראל על הפזמון 'יוונים נקבצו עלי', לרמז שעל כל אחד לעקור את ה'יוונים' שלו...

מב. דוגמא לדבר הוא ממנהג ישראל להעמיד את המנורה על תילה ולתקנה בנרותיה כבר כמה ימים קודם חנוכה, וכמו שזכר בספר 'זכר דוד' (להגה"ק רבי דוד זכות זי"ע, תלמיד הזרע שמשון' והרש"ש מאמר ג' סוף פצ"א), וז"ל, מנהגן של ישראל שמקדימין להזמין החנוכה במקומה ג' ימים קודם חנוכה וגם אינם מסירים אותה משם כי אם ביום הג' אחרי עבור ימי החנוכה, והיינו מגודל החביבות והתשוקה מתי יבוא לידי ואקיימנה...

מג. בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע אומרים (עה"ת, עניני חנוכה), שאם זוכים על ידי הנרות לבנים תלמידי חכמים כ"ש וק"ו שהוא עצמו יכול לזכות להיות תלמיד חכם, עכדה"ק.

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

דמכל מקום 'רק מיעוטא דמיעוטא מקיימין אותה בכל פרטותיה ודקדוקיה'.

לא סגי במה שמדליק 'נר חנוכה' כמצות אנשים מלומדה, אלא מתוך חיוב מצוה², ועכ"פ מבואר בדבריו מהי צורת קיום המצווה בתיקונה - דרך חיוב והערה מפורסמת.

אך מדברי המאירי (שבת שם) חזינן דקושיא מעיקרא ליתא, שכתב 'הרגיל בנר דרך חיוב מצוה והערה

(מלשון התעוררות) מפורסמת הוין ליה בנים תלמידי חכמים³, והיינו דבכדי לזכות ל'בנים תלמידי חכמים'

מד. אמרו צדיקי קמאי, דמה שאמרו 'הרגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים' קאי נמי על הבנים שסרו מן הדרך הישרה חלילה, שבכח הדלקת הנרות יתעורר בלבם הניצוץ דקדושה ויחזרו לילך על דרך המלך, ולזה גם נצרך

שידליק דרך חיוב מצוה והערה מפורסמת, ובזה יבעיר בם אש הקדושה (אף אם אינם עומדים בסמוך לו).

סיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שפעם התהלך זקיני הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע עם משמשו בשוק, וניגשה אליהם אשה קשת רוח, ותשאל האשה אותם מי הוא הרבי כי לברכת הרבי אני צריכה (אחר שלא הכירה אותם), כמוכן שהמשמש הצביע ברמיזה אל עבר הרבי, אך לפליאתו הצביע הרבי על המשמש שהוא הרבי, כך נשנה הדבר שוב ושוב, שהרבי מצביע על המשמש והמשמש מצביע ומרמז בדרך כבוד על הרבי, עד שפרצה האשה בבכי ובדמעות שליש אמרה, אנא מכם, בצרה גדולה אנכי ואל תהתלו בי, נענה ה'יסוד העבודה' הגידי נא מה בפיך, ותען האשה ותאמר, בת יש לי אשר לפני זמן מה התדרדר מצבה הרוחני, והנה זה עתה ברחו מהבית, והלכה לרעות במקומות זרים רחמנא ליצלן, וכל ההשתדלויות להחזירה למוטב העלו חרס, וגדול צערי מנשוא. הקשיב ה'יסוד העבודה' לדבריה היוצאים מן הלב, ושאלה, האם יש לכם באיזה מקום בגדים שלבשה הבת בעבר, ותען האשה, הן, אמר לה הרבי, קחו את הבגדים ועשו מהם 'פתילות' ובהם תדליקו נרות שבת, ותראו פלאות, מיד בבואה לביתה עשתה כדברי הרבי, ולשבת הבאה הדליקו בהם את הנר - וראה זה פלא, באמצע סעודת ליל שבת פרצה הבת אל תוך הבית, בבכיות עצומות מאין הפוגות, ואמרה שנכנסה בה רוח שטות לחטוא, אבל כעת הינה מתחרטת מאד על כל אשר עשתה, ונפלו זו על זו באהבה גדולה ומאז חזרה למוטב. הרי שבכח קדושת הנרות אפשר להחזיר נשמות טועות ותועות אל שורשן, ובזה סיים ה'בית אברהם' ואמר, שעל כן מברכים 'להדליק נר של שבת' וכן בחנוכה 'להדליק נר חנוכה', דהיינו שכל מי שתוהה בדרכו יכול לחזור אל מקור הקדושה להדליק את תוכו ופנימיותו על ידי נרות דמצוה.

אגב אורחא נציין מה דאיתא, שעל ידי 'וימאן אביו להתנחם ויבך אותו אביו' - בזכות זה עמד יוסף בנו בנסיון וקיים בנפשו 'וימאן', שנמנע מהעבירה בזכות הדמעות ששפך עליו אביו יעקב. וכך כתב בספר צרור המור (בפרשתן על הפסוק 'ויבך אותו אביו') שהועילו הבכיות של יעקב שנמכר יוסף למצרים דווקא ולא לאיי הים ונעשה אדון בבית פופיטפר, ולכן נסמכו ב' הפסוקים (לו לה-לו) 'ויבך אותו אביו', וסמוך לו 'והמדנים מכרו אותו אל מצרים לפופיטפר סריס פרעה שר הטבחים'.

מה. הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל בעל ה'אחיעזר', איקלע שנה אחת בימי חנוכה לעיר קראקא, בהיותו שם נקרע מעילו העליון, והלך אל בית החייט כדי שיתקן לו את הקרע, אך בכניסתו אל ביתו התנצל לפניו החייט שהוא עומד כעת לקראת הדלקת נרות חנוכה ולא יוכל לעסוק במלאכה ולתקן את הבגד, הסכים הגר"ח"ע לחכות בביתו עד אשר יסיים את הדלקת המנורה, בחשבו 'כמה זמן ישהה חייט זה בהדלקת נרותיו', והיה מפליא מה שראו עיניו באותה שעה, איך שחייט פשוט ביותר פשט את בגדי החול והמלאכה ולבש את מלבושי שבת, הדליק את הנרות בחביבות ובהתלהבות, ושהה אצלם במשך כחצי שעה כשהוא מזמר בהשתפכות הנפש ובתמימות זמירות שירות ותשבחות למלך א-ל חי וקיים, ורק לאחר מכן החליף את בגדי השבת לבגדי החול ופנה אליו לתקן את בגדו, וכשסיים הגר"ח"ע לספר עובדא זו היה אומר 'באותה שעה הבנתי מדוע זכו בני קראקא (שהיתה עיר ואם בישראל בכל הדורות) שיצאו מהם גדולי תורה ויראה'... והן הן הדברים הנזכרים, שעיקר הדלקת הנרות צריך שיהיה דרך חיוב מצוה והערה מפורסמת.

ואען ואומר לשבר את האוזן, דהנה בטעכנאלאגיע (טכנולוגיה) של היום מייצרים כל מיני דברים שונים, ולא מן הנמנע שבעגלא ובזמן קריב יתחכמו ויעשו יצירה נפלאה שתהא דומה בצורתה ובמתכונתה ובטעמה כדוגמת פרי

פוחת והולך, ובית אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך'. ומן הראוי להתבונן בטעם הדבר שתקנו חז"ל לאותם המהדרין וכן למהדרין מן המהדרין צורה אחרת באופן קיום המצוה ממי שאינו מהדר, ולא מצינו כן בשאר מצוות, וכגון לגבי אתרוג, שבין המהדרים ובין שאינם מהדרים נוטלים 'אתרוג' אחד, אלא שזה המהדר נוטל אתרוג נקי יותר או נאה או גדול יותר, אבל לא שמענו שהמהדרין יקחו שני אתרוגים וכדומה. ונתבאר בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תר"ס ד"ה איתא המהדרין) שכל עניינו של נר חנוכה הוא 'התחדשות' בעבודתו ית"ש^מ, לעקור את 'ההרגל' ועשיית המצוות כמצוות אנשים מלומדה, על כן תיקנו שבכל יום ידליקו באופן שונה מיום אתמול, בכדי שלא יתרגל להדלקת נר חנוכה^מ, אלא בכל יום יהיו בעיניו כחדשים, ויגש אל המצוה מתוך התעוררות לב בהתלהבות מחודשת^מ.

ובאמת, כל יום ויום הרי הוא עומד בפני עצמו, כי נעשה בו נס חדש שלא היה אמש, ולא עוד אלא שהנס היה הולך וגדל, וכמו שכתבו התוס' (תענית כח: ד"ה ויו"ט) וז"ל, דחנוכה דינא הוא לגמור הלל, דכל

להדליק קודם תפילת ערבית, מכל מקום רצים תיכף אחר ההדלקה למהר לביהכ"נ להתפלל, גם זה אינו נכון, הא למה זה דומה למי שבא אצלו אורח הגון וחשוב ונתן לו שלום, ואח"כ הניחו והלך לדרכו, הלא מדה היא בתורה ללמוד הסתום מן המפורש, ומצינו שהיו עוסקים ביציאת מצרים עד שבאו תלמידיהם וכו', והלא בחנוכה ג"כ מברכים שעשה ניסים, ובצד אחד הנס גדול יותר מיציאת מצרים, כי גזירת נס חנוכה היה להשמיד להרוג למי שיחזיק בתורת משה וכו', הדין נותן להתעכב איזה זמן אחר ההדלקה עם בני ביתו או בעצמו להכין לבו לשמוח על פטרונו העומד לנו בעת צרותנו, ולפחות כל הזמן שהנרות דולקות, עכ"ל. זה לשון ה'חוות יאיר' (בהגהות מקור חיים סימן תרעב ס"ב) 'נראה לי, דעיקר מצוה הוא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראות אותם ולשמוח בהם'^מ.

ואותי יום יום ידרושון - הדלקת שמונה ימים בהתעוררות והתחדשות

בגמ' (שבת כא:), 'מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך

אמיתי, ואף יהא ראוי לאכילה ולבישול, אולם עם כל זה - לא יוכל פרי זה להצמיח עוד פירות כיוצא בו, והנמשל, מי שאין מעורר בעצמו התעוררות בפנימיות לבו, הרי הוא דומה ממש ל'פרי' זה, שאף שמבחוץ נראה הוא לגמרי כפרי אמיתי, אך אינו מצמיח בנים תלמידי חכמים, מאחר שאין בו תוכן בפנימיותו, ודי בזה למבין. **מו.** שמענו מאברך חשוב מנכבדי העיר בית שמש, אשר בערב חנוכה התעורר לבו לקיים את 'הרגיל בנר' באופן נעלה ונפלא, וקיבל על עצמו לקיים 'מצות רקידה' בכל לילה ולילה אחר הדלקת הנרות עם כל בניו, במוצאי שבת חנוכה חזר האיש לביתו באיחור רב (אחר שנסע לשהות בצל רבו לקראת שבת - בעיר אחרת) ומשנפנה להדליק נרות חנוכה מצא שבניו הקטנים כבר נמים את שנת הליל, על כן אחר ההדלקה פנה בעצמו לכל אחד ואחד מהם כשהוא במיטתו, אחז בידיו ורקד עמו - אף שהגוף ישן אך הנשמה מרגשת ברקידה דקדושה, ולחרדתו מצא אחד מבניו כשהוא 'מפרכס' (having a seizure) ונתון בסכנת חיים, מיד החיש את אנשי ההצלה שהובילו אותו במהרה לבית החולים והצילו את חייו כפשוטו (העידו הרופאים שאילו היה נשאר במצב כזה עוד כעשר דק' כבר לא היה את מי להציל), ונתקיים בו 'הרגיל בנר הווין ליה בנים' - שנשאר בנו בחיים...

מז. והסמיק לזה (תרל"ד ליל ג ד"ה חנוכה) את לשון הכתוב (תהילים מ ג-ד) 'ויעלני מבור שאון מטיט היון וגו', ויתן בפי שיר חדש', כי טיט היון רומז ליוונים שרצו להטביעו בתוך הטיט והרפש שלהם, והקב"ה הצילנו מידם והעלה אותנו מאותו טיט היון, ועי"ז ויתן בפי שיר חדש, כי חנוכה הוא זמן של התחדשות, ושירו לה' שיר חדש. **מח.** מספרים על החסיד המפורסם רבי שמואל מונקעס זצ"ל, שנכנס פעם לבית המדרש ושמע איך שמלמד דרדקי קורא לפני תלמידיו את המשנה הראשונה במסכת בבא מציעא 'שנים אוחזין בטלית, זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי, נגש ר' שמואל ושאל - הנה בסוף 'ההלל' כופלים את הפסוקים (כמו ששינו בסוכה לח.), ובסידורים הדפיסו את הפסוקים האלו בפעם שניה באותיות קטנות יותר, ומדוע במשנה זו שכפל התנא לומר זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, לא נדפס פעם הב' באותיות קטנות יותר', המלמד הביט עליו בפליאה ולא ידע להיכן נוטה כוונת ר' שמואל,

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

אך מיד 'הוא מותיב לה והוא מפרק לה', דבנידון המשנה הרי הראשון זועק בכל כוחו - כולה שלי... ואף השני יזעק לעומתו בכל כוחו - לא כן, אלא כולה שלי... וכיוצא בזה, באופן הב' שבמשנה שניהם זועקים אני מצאתיה בכל כוחם, לכן שפיר אפשר לכתוב את טענות שניהם באותיות גדולות ומאירות עינים, שהרי שניהם 'באותו כח' נאמרו, אבל בפסוקים שבהלל מדרך העולם שביום א' דחנוכה יאמרו בקול גדול בצהלה ורינה - 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו', ואילו ביום השני תפוג ההתלהבות, ויאמרו 'זה היום עשה ה'' יותר בנחת ובהשקט... על כן נדפסו באותיות קטנות יותר... והדברים נוקבים... דהרי אם כך הם פני הדברים בעיני ממונות, כ"ש שברוחניות צריך להיות כזאת, וחס מלקיים את המצוות בפעם השניה בלא התלהבות כעין 'האותיות הקטנות', אלא יגש אל הקודש 'בקול רעש גדול', לעשות נחת רוח להבורא יתב"ש.

מט. החסיד המפורסם רבי יוסף קאזליק זצ"ל מירושלים התגורר בשנות שחרותו בעיר זוועהיל, והיה מחסידי הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע. לאחר שנים כאשר נפגשו שניהם בירושלים עיה"ק, תינה רבי יוסף לפניו את צערו שבצעירותו בהיותו בזוועהיל הרגיש הארה גדולה בשבתות ויו"ט, ואילו עתה בארץ הקודש אינו מרגיש בכלום, השיב לו רבי שלומ'קה במשל, שקשה מאד לאדם לשאת דלי גדול מלא מים על שכמו, ואף אם יתאמץ מאד ויצליח להעבירו ממקום למקום יזיע בכל גופו ובקושי יצליח לטלטלו, ומכל מקום בהכנסו 'למקוה מים', יעלה לו הדבר בנקל, ולא ירגיש את כובד משא המים אשר על גביו, ומאי שנא, אמנם, החילוק פשוט, שכאן נכנס האיש אל תוך המים, ואילו התם נוטל את המים על גביו. הכי נמי בהיותך בחו"ל היית כמי שנושא את אורות החגים ומועדים על גביו ולכן הרגשתי את ה'משא' שעליך, והרגשת קדושת היו"ט, משא"כ בארץ ישראל אינך מרגיש במאומה מפני שהנך כמי שנכנס ל'תוך' היו"ט. והנה בבואה דבבואה שייך נמי בדידן, שפעמים לפני חנוכה תתלהב רוח האדם בקרבו ויתרגש לקראת הימים הגדולים הממשמשים ובאים, ואילו באמצע החנוכה אינו מרגיש עוד התרגשות זו - כי הנו בתוך היו"ט ועל כן אינו 'מזיע' כל כך, וממילא בל יפול רוחו בקרבו. אך מאידך זכור יזכור כי נמצא הוא בתוך הימים הגדולים והקדושים, וידע את אשר לפניו...

משל למה הדבר דומה, למי שהוצרך להגיע למשרד (אפי"ט) הנמצא בקומה 100 במגדל רם ונישא, נכנס למעלית (עלעוויטע"ה) ולחץ על הכפתור המורה על מספר מאה, בבת אחת הגביה עוף והמעלית המהוללה בתשבחות עמדה בתוך כמה רגעים במחוז חפצה, הלה נשאר עמוד בה כ'גולם', ולא יצא משם... שאלוהו האנשים 'מה לך נרדם'... השיב ב'חכמתו' מה אעשה שאיני מרגיש שעומדות היו רגליי במקום גבוה 'עד השמיים' כמו קומה מס' 100... נענו לו, וכי הדבר תלוי בהרגשתך אלא במציאות הדברים, ומאחר שהאמת הוא שאתה נמצא בקומה המאה אם כן צא מ'התיבה' ולך לך למקום 'עודך'... והדברים אמורים לדידן, עומדים אנו בתוך הימים הקדושים הללו, ימי החנוכה המאירים, אך יש שנשארים עמוד כגולם על מקומם דאשתקד, בטענתם - איננו מרגישים את קדושת ומעלת ימי החנוכה... לאלו תאמר, מה מקום יש להרגשות כאלו, הרי במציאות אנו נמצאים בחנוכה, אם כן 'זוז' מהמקום אשר אתה עומד עליו 'אדמת קודש', תחל בעבודת הקודש ותגביה קרנך מעלה מעלה...

נ. בספה"ק הרבו להביא מדברי האר"י הק' זי"ע (פע"ח שער חנוכה פ"ד) כי ימי החנוכה מכוונים כנגד י"ג מידות של רחמים, וכל יום באשר הוא מכוון כנגד מידה אחת, וניתן לפעול ישועות גדולות כפי ענין השפעות המידה ההיא השייכת לאותו היום, ונביא מעט מזעיר קצת מתוקף השפעות הימים, למען נדע את אשר לפנינו, ובכדי שנוכל לדלות מלוא החפניים מאותם אוצרות מלכים הנפתחים לטובה.

ביום הראשון - יש שפירשו בדברי הגמ' (שבת כא:): 'בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון', שלכאורה אין הלשון מדוקדק כ"כ, כי נראה שכבר שבכ"ה כסליו חלים שמונת ימי חנוכה, והיה צריך לומר כי בכ"ה כסליו מתחילים שמונת ימי חנוכה, אלא רמז יש כאן, כי אכן ביום ראשון דחנוכה מאירים כל הארות של שמונת ימי החנוכה, וכביכול שביום זה מונח כבר שמונה ימים. ויתבאר ביותר על פי מה דאיתא ברוקח 'אין תוקף כחסידות בתחילתה', כי גופא בתר רישא אזיל, והכל קיים כבר בתחילה.

ובספר 'שבט מיהודה' (לנר א' תרס"ז) כתב בזה הלשון, ביום ראשון דחנוכה בודאי רפואה קרובה לבוא לכל מיני מחלה ר"ל. עפ"י דברות קדשו של כ"ק מר אבא (הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע) מארן זצוקלה"ה שתיבת רפואה הוא אותיות 'אור פה' ונקראת ג"כ 'ארוכה', שהוא אותיות אור כ"ה. והיינו שכל רפואה הנעשית תמיד ע"י תפלה שהוא 'אור פה', נעשית בחנוכה בעצם יום הראשון בכ"ה בכסליו, והיינו אור כ"ה. עכ"ל. ואם כי בוודאי כל ימי החנוכה מסוגלים לרפואה, אך ביותר ניתן לפעול זאת ביום הראשון.

סיפר לי יהודי חשוב שליט"א מתושבי ענגלאנד (אנגליה), שלפני כחמישים שנה נולדה לו בת בימי הקיץ, ולדאבון לב נולדה הבת בלי בני מעיים (קיבה) רח"ל, והודיעוהו הרופאים שמדרך הטבע לא תחיה אלא יום או יומיים. כשמעו את דבריהם העלה בדעתו למהר ב'קריאת השם' עוד בימות החול כל עוד שהיא בחיים חיותה, וישאל היהודי את הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווראסק זי"ע על רצונו לקרוא מיד שם, אך הרה"ק אמר לו שימתין עד שבת. אבי הבת ניסה להסביר כי מי יודע אם תאריך ימים עד שבת, אולם רבי איציק'ל עמד על שלו שיתן שם בשבת. ואכן כך עשה. והנה רופאים נתנו לה לאכול אך 'כבולעו כך פולטו' ומ"מ למרבית הפלא נשארה הבת בחיים, כשהרופאים אומרים שניסי ניסים מתרחשים עמה בכל רגע - מעל לדרך הטבע.

כך נמשך הדבר עד יום א' דחנוכה, באותו היום גילה הרופא להורי הבת שאין בידו כל הסבר בדרכי הטבע - אבל לנגד עיניו נראה בצילומים דבר פלא והפלא כי נברא 'יש מאין' ובמקום הקיבה החל לגדול עור קצת ואולי יש תקווה, וביום שמעלים האור עלה העור... עד שבתוך ב' שבועות נבראה בקרבה קיבה חדשה לאורך ימים ושנים, ויהי לפלא ולמופת. ויהי בר"ח ניסן הבעל"ט נכנס האב עם ב"ב לרבי, והזכירו ב'קוויטעל' את הבת, נענה הרבי ואמר, שמיד כשנולדה הבת הבין מדברי האב שאין כל מציאות שתחיה הבת, על כן המתין לשעת הכושר - נר א' דחנוכה, ואז בקע רקיעים בתפילתו עד שהרגיש שפעל לה ישועה (מששמעה אם הבת דברים מפורשים יוצאים מפי הרבי נפלה לארץ חלשות ונתעלפה רוחה, שהרי באותו היום החל העור לצמוח - והם לא סיפרו לרבי באיזה יום אירע הנס כי לא ידעו מתחילה שהישועה הייתה תלויה ביום זה דייקא).

שמעתי מאיש יהודי הדר בחו"ל שסיפר מה שבדידיה הוה עובדא, כי לפני כשנתיים ומחצה גילו הרופאים אצל שנים מבניו מחלה נדירה ל"ע שאינה מצויה כמעט בין הבריות, ולאחר שעירב עסקנים ידועי שם ויועצים רפואיים נתברר לו כי מחמת נדירותה אין ידוע על דרכי הטיפול והריפוי, והנה, בערב חנוכה (תשפ"א) שמע אודות העת המסוגל לקבלת התפילות אודות ענייני רפואה, ובפרט בנר ראשון דחנוכה, סבר וקיבל, ובאמונה שלימה עמד בתפילה ושפך שיח לפני אבינו שבשמים שיחוס וירחם, ואכן תיכף לאחר חנוכה נמצא רופא אשר הציע איזה טיפול, וב"ה שכהיום הזה כמעט ואין זכר למחלה, ואין פלא בדבר, כי כאמור חנוכה הוא זמן שלמעלה מן הטבע...

ביום השני - 'המידה' השייכת בו היא השנייה מסדר י"ג מידות והיא מידת 'רחום' (כפי הסדר של האריז"ל), וכלומר, שבו ביום מאירה מידת 'רחום' ומתגלה ביותר רחמנותו של הקב"ה, ובידנו לעורר 'רחמים', ובאמת כל ימי החנוכה מתגוללים רחמים רבים, וכמו שאומרים ב'על הניסים' ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, אך ביום זה הוא עיקר הארת ה'רחמים'.

והדרך לעורר מידה זו היא כמו שדרשו חז"ל (שבת קנא:): את האמור (דברים יג יח) 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך - כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים', שעל ידי שנוהג הוא עצמו במידת הרחמים מתעורר עליו מלעילא מידת 'רחום', כמידה כנגד מידה.

הרה"ק ה'עקידת יצחק' מאלכסנדר זי"ע הי"ד (ליל ב' תרצ"ז) הוסיף להביא מה שאמר הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע כי י"ג מכילין דרחמי מכוונים המה כנגד י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, ונמצא שמידת רחום היא כנגד 'גזירה שווה' שעניינה הוא שכל הגזירות ישתוו ויתבטלו, והיינו שמסגולת היום לבטל כל גזירות קשות ורעות. עוד אמר הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב זי"ע כי ימי החנוכה המה כנגד שבעת הרועים, וכמו שאומרים ב'מעוז צור' 'הקם לנו רועים שבעה', ויום זה הוא כנגד יצחק אבינו ע"ה, ועל כן יומא קגרים לפעול זש"ק, שעניין זה מצינו במיוחד אצל יצחק שפעל בנים בתפילתו, וכדכתיב (כה כא) וַיַּעֲתֶר יצחק אל ה' וכו', וַיַּעֲתֶר לו ה'.

ביום השלישי - המידה המאירה בו היא מידת 'חנון', ומהות מידה זו היא 'מתנת חנם', שהקב"ה נותן וחונן אף למי שאין 'מגיע' לו מן הדין, וכדכתיב (שמות כב כו) 'ושמעתי כי חנון אני', ומקבל תפילת כל פה, וכלשון הרמב"ן שם 'כי חנון אני - חונן ומקבל תחינת כל אדם אע"פ שאינו הגון, מגזירת חנם' ('חנון' משורש תיבת 'חנים' הוא) וכו', לפיכך אמר כי חנון אני ושומע צעקת 'כל' מתחנן לי עכ"ל.

ועל ידי שהאדם נוהג במידה זו, שמעניק משלו אף כשאינו חייב, ונותן גם למי שאינו ראוי (לפי דעתו...) מעורר עליו במרומים הנהגה זו של 'חנון', לתת לו לפנים משורת הדין. ובדרך צחות יש לומר, הנה מנהג ישראל לחלק 'חנוכה געלט', והזמן גרמא להתעורר לתת 'שמייכעל' - חיוך והארת פנים 'בחנים' בכדי לקיים מנהג זה...

ואילו הרה"ק משינאווא זי"ע אמר כי 'היום השלישי' מסוגל הוא לפרנסה טובה בהרחבה ולעשירות, שכן קוראים בו בתורה מעניין קרבן הנשיא של שבט זבולון שזכה לעשירות ולחוף ימים ישכון.

שהיה, 'אלא צריך להדליק מחדש כי האור מתגלה גם עתה במצות ההדלקה, ודי בזה'.

אמרו חז"ל (הגינה יב.) על האור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית 'כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד ונגזו מהן, ולמי נגזו לצדיקים לעתיד לבא, והגידו צדיקי הדורות, שאור נגזו זה חוזר להתנוצץ בימי החנוכה (רוקח הל' חנוכה רכה).

ובכך כתב ה'בני יששכר' (כסלו שבת, מאמר ב אות כא) 'הנה העדותי לך שלשה עדים נאמנים, אשר הארת אור חנוכה הוא מבחינת אור הנגזו, הלא המה הרב עיר וקדיש בעל ה'רוקח' ז"ל אשר דבריו מקובלים מאליהו [הנביא] זכור לטוב, וכן מדברי הרב הגאון מהר"ל מפראג, ידוע שדבריו נאמרו ברוח הקודש והיה משתמש ב'ספר יצירה', והרב הקדוש אשר היה סמוך

הח' ימים היה הנס מתגדל, והיה כל חד וחד יום טוב. וכעין זה כתבו הבית יוסף והב"ח (סי' תרעג) שבכל יום נתחדש הנס ונתגבר הנס. ומהאי טעמא כתב ה'כל בו' (סי' מד) שנהגו להחליף את הפתילות בכל יום, 'כי בכל לילה היה הנס מתחדש', ונמצא שבכל יום ויום צריך להודות ולהלל יותר ממה שהודה להקב"ה עד עתה, שהרי הגדיל חסדו עלינו ביום זה יתר מהימים הראשונים, וככל שאור הנס גדול יותר כך צריך הכנה רבתית יותר לקראתו, ועל אחת כמה וכמה שלא יהיה בבחי' 'פוחת והולך' בהדלקתו...

לעד קיימת - הארה נפלאה המתגלית בהדלקת נרות עד היום הזה

תנינן במסכת סופרים (ב א) 'אסור להדליק בנר ישן', ופירש ב'בני יששכר' (כסלו שבת מאמר ד אות ט) שר"ל שלא ידליק את הנר רק על מאי דהוה - מעשה

ביום הרביעי - כתב הרה"ק הישמח ישראל (אות כח) כי המידה הרביעית לפי דעת האר"י היא 'ארך' (כי 'ארך אפיים' מחולק לבי מידות), ורומז לרפואה, כמו שאומרים 'והעלה ארוכה ומרפא', וכן 'כי הוא חיך ואורך ימיו' (דברים ל כ), וכלשונו 'יוכל להמשיך רפואה לכל תחלואיו ולנגעי נפשו ולטהר המח', עיי"ש עוד.

ביום החמישי - הפליגו צדיקי הדורות במעלת 'נר חמישי', וביארו בזה, כי יום זה לעולם אינו יכול לחול בשב"ק (ואילו שאר ימות החנוכה יכולים להיות בשבת), והרי זה מורה על החשכות הגדולה שיש בו ביום, שהוא מרוחק ביותר מן הקדושה, וגם הוא בסוף החודש (כ"ט לחודש) במיעוט הלבנה שאף זה מרמז על עובי החשכות בהעדר אור הלבנה לגמרי, ועוד, שישראל נמשלו ללבנה וממילא 'מיעוט הלבנה' מורה על שפל המצב בתחתית, אמנם נר החנוכה מאיר אפילו את החושך הגדול ביותר, והרי זה מורה באצבע על גודל כח האור שיש ביום זה, שהרי בכוחו להאיר אפילו את עומק החשיכה.

הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע היה דורש בלשון הגמ' (שבת לא.) 'כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, בהי עיילי, ונרמז בזאת על מי 'שלא מסרו לו מפתחות החיצוניות' - שגם בזמנים שמדליקים בהם על פתח ביתו מבחוץ עדיין אינו מתעורר לרוב חסרון יראת שמים, אך בהי עייל (לא בלשון תימה, אלא בניחותא, כי אכן בה"י עייל) - בנר ה' יכול אף הוא להיכנס אל השער לה', לגודל קדושת אור נר החמישי.

ביום השישי - הוא ראש חודש טבת, ומן העניין להביא מה דאיתא ב'בית יוסף' (בטור סי' תכ"ג בד"ה ועומדים) בשם ספר 'ארחות חיים' (הלכות ר"ח סי' ב) בשם 'רבינו יהודה הלוי', על נוסח תפילת המוספין בר"ח, ראשי חדשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם שהכוונה בתיבת 'תולדותם' עולה על כל התולדות - המעשים, שעשה אדם משך כל ימי החודש. וביום ראש חודש ביד האדם לתקן את כל אשר שיחת משך ימות החודש, ולכן בא עולת ראש חודש, ככפרה ביום המכפר, ביום ראש חודש. וממשיך ה'ארחות חיים' לבאר מה שאומרים אנו שם בתפילה זכרון לכולם יהיו ותשועת נפשם מיד שונא שביום זה יש 'זיכרון לפני ה' להנצל מן היצר'.

גם ידוע מה שכתב הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע בפירושו על 'ספר קרנים' (מאמר ו אות א) שראשי התיבות של 'תקבר בשיבה טובה' (טו טו) הם 'טבת', לרמז שבר"ח טבת נסתלק אברהם אבינו ע"ה, וזכותו הגדולה עומדת ביותר בהאי יומא דהילולא קדישא דיליה, כי 'רחמנא אידכר לן קיימיה דאברהם רחימא'. ומעתה, קדושת ר"ח והארת הילולא קדישא מצטרפים לקדושת הנרות, והמשכיל יבין עד כמה קדוש היום לאדונינו.

תתירא, לגדולה מזו אתה מוכן, שהקרבנות יתבטלו אחר 'חורבן הבית', אבל שלך - הדלקת הנר, 'לעולם אל מול פני המנורה יאירו'. ולכאורה קשה, הרי בעת שהקרבנות בטלין אף הנרות יתבטלו, אלא יש לומר, 'שליך לעד קיימת' קאי על הדלקת נר חנוכה שהיא נוהגת אף לאחר החורבן, נמצא שפיוסו של אהרן היה על ידי 'הדלקת הנר' בבית המקדש, ובאותה מידה על ידי 'הדלקת נר חנוכה'.

וממוצא דבר אתה לומד באיזו הדרת קודש צריך לעמוד אל מול פני המנורה, וכמו שמפרש ב'ישמח ישראל' (בהעלותך ד) שמדברי הרמב"ן הללו למדנו, שבעת הדלקת נר חנוכה עומד כל יהודי על מקומו של הכהן גדול בבית המקדש, וכל איש פשוט ביותר בגשתו אל הקודש, להדליק נר חנוכה, הרי הוא עצמו נעשה ככהן גדול, וביתו נהפך בבית המקדש, ויתבונן בגשתו להעלות את האש שאינו מדליק כאן נרות שמן או שעה בעלמא, אלא הוא מעלה הוא את האור שמששת ימי בראשית, ויגש אל העבודה באימה וביראה מתוך שמחה של מצווה, על שאיש פשוט כמותו זוכה לחולל עתה 'מהפיכות' גדולות בעולמות העליונים.

הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע היה מפרש מה שאנו אומרים (על הניסים) 'והדליקו נרות בחצרות קדשך', ומקשים העולם, הרי 'הדליקו את הנרות' בהיכל הקודש ולא בחוץ, אלא דקאי על 'הנרות' שאנו מדליקים 'כהיום' כל אחד בחצר ביתו בשמונת ימי חנוכה (שהוא במקום מנורת המקדש, כמבואר ברמב"ן), וקדושת הנרות הופכת

לדורותינו מפורסם ברוח קדשו הרב מוה"ר רבי פנחס זצוק"ל מקארעין.

על כן לא נכתב בפירוש בתורה [שנגנו בה האור] היו"ט של חנוכה כי אם ברמזיה ונגיזה, וכן בוזה"ק לא תמצא מעניני נר חנוכה [זולת פעם אחד (ה"א רלח): מוזכר שם נר חנוכה דרך העברה בעלמא, וכן בתיקון"ז (כ"ט.)], והוא מטעם הנ"ל, שהוא מן בחינת אור הגנוז וכו' והנה בעבור אלו הדורות שהן סמוכין לגאולה, התחילו חבמי הדור לדבר מעניני המצוה הזאת מה שלא שיערו הראשונים, והוא סוד כמדם'.

נמצא שכל יהודי באשר הוא - אף בדור האחרון, בגשתו להדליק את הנר, ידע שלא רק את האור העולה מנרותיו הוא מדליק, אלא הוא מדליק בזה אף את האור הגנוז מששת ימי בראשית.

עוד מצינו על גודל הארת קדושת הנרות בדברי הרמב"ן (ריש פר' בהעלותך) 'ובלשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבינו נסים, שאמר, ראיתי במדרש (בהעלותך ה) כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי, חלשה דעתו של אהרן שלא היה לו חלק עמהם, אמר לו הקב"ה למשה 'דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות, ואני עושה בה לישראל על ידי בניך ניסים, תשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכה בני חשמונאי, ולפיכך הסמך פרשה זו לפרשת חנוכה המזכרת'.

עוד כתב שם הרמב"ן שאיתא במדרש (תנחומא בהעלותך) אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן, אל

נא. כמה מהראשונים כתבו שמצות נרות חנוכה נתקנה דומיא דמנורת המקדש, ולפיכך דינם שווה, וכך פירש הר"ן (שבת כ"א.) דלכן אסור להשתמש לאור נרות חנוכה, 'דכיון דעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה, עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל'...

ואילו ה'כל בו' (סי' מד) ביאר בזה את הטעם שנהגו להחליף את הפתילות בכל לילה, שהוא זכר למנורת המקדש שהיו מחדשים את הפתילות בכל לילה.

בדרך זה ביארו צדיקים מה שאנו אומרים ב'הנרות הללו' - 'ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד', שלכאורה מה החידוש יש בהיתר ראיה, ומהיכי תיתי לאסור שהוצרכו לומר שלא כן הוא אלא מותר להסתכל בהם, ותירצו עפ"י האמור שקדושת נרות חנוכה היא כקדושת המנורה, ואם כן היה מקום לומר שכשם שאסור לראות את המנורה (עיי' פסחים כו.) כך יהא אסור להביט בנר נוכה לגודל הקדושה שבה.

נוראות הפליג הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע (לחנוכה) בגודל הדלקת נר חנוכה, כי במנורה שבבית המקדש הדין הוא שאם נכבה הנר שצריך לחזור ולהדליקו, ואילו בחנוכה קיי"ל כבתה אין זקוק לה, והיינו טעמא, כי עצם הדלקת האור כבר מאיר הוא את הנשמה.

הנישואין מורה על רוב אהבתו אליה שהרי מכניסה לארמונו, אך ביותר יוכיח חביבותה אצלו אם יצא מארמונו המפואר ויכנס לגור עמה בביתה הרעוע והרל, כי בזה מגלה שהוא מוכן ומזומן לוותר על כל תענוגיו והפציו מפני חביבותה, והנמשל מוכן מאליו, שכביכול הקב"ה מלך מלכי המלכים חפץ היה להשכין שכינתו בתחתונים, והנה, בדרך כלל 'מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה' (סוכה ה.), אמנם נשתנו ימי החנוכה, שאז השכינה יורדת כביכול אף למטה מעשרה, ובשעה שהאדם עומד בחשבת הלילה בפתח ביתו מבחויץ, ובמקום פחות מעשרה, סמוך לקרקע עולם, המורה על מדריגה נמוכה ופחותה ביותר, גם באותו מקום יורדת אליו השכינה^{נב}, ומאשפות ירים אביון ועני בדעת, וזו חביבותו של הקב"ה אל כלל ישראל המתגלית בימי חנוכה יותר משאר ימות השנה^{נד}.

ובך אמר הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, דהנה קדושת שבת קודש קביעא וקיימא, והיינו, שאז הקב"ה

את רשותו לחצרות קדשך. המשכיל בעת ההיא, יראה שיהא רישומו ניכר, ותיספג הקדושה בכותלי הבית, שבכל השנה כולה יהיה בהם קדושת העזרה.

בתב ה'קב הישר' (פרק צו) שהמנהג לישב אצל הנרות ולהביט בהם, ובל הנר הדלוק לדבר מצוה יש בו קדושה נפלאה גדולה אין שיעור, ואילו היינו זוכים להשנות רוח הקדש היינו מברכים ומבינים ומשיגים ע"י מצות הדלקת הנרות של מצוה - עתידות^{נב}.

שכינה למטה מעשרה - כל יהודי אף הפחות ביותר יש לו עלייה הרמב"ם מפליג בהלכות חנוכה (פ"ד הי"ב) וכותב 'מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להזהר בה', וכמדומה שבכל ספרי 'משנה תורה' לא מצינו לשון כזה על שום מצוה שבתורה, ועומק הדברים יתבארו בדרך משל, לעשיר מופלג שלקח בתו של איש עני ואביון לו לאשה, והנה הגם שעצם מעשה

נב. ואף שאין לנו 'עיניים' לראות, אך מכל מקום 'ראש' יש לנו ב"ה... וממוצא הדברים נשכיל להבין על גודל קדושת הנרות עד שאין לנו יכולת להשיג אפילו אפס מקצהו...

כיו"ב, מקובל מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שבנרות 'שבת' אפשר לראות כל מה שעתיד להתרחש במשך ימות השבוע, ובנרות 'חנוכה' אפשר לראות מה יקרה בכל ימות השנה. ואילו הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע היה אומר, שמי שיש לו עינים צופיות יכול לראות את שם הוי"ה מאיר בנרות חנוכה (אמונת משה חנוכה מט).

נג. ה'ערוגת הבושם' (בפרשת ד"ה ויוגד לתמר) מוסיף לבאר במאמרם (סוכה ה.) 'מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה', שהנה ידוע ה'סולם' שהציב רבי פנחס בן יאיר כדי לזכות להשראת השכינה, וכדאיתא בגמ' (ע"ז כ:) 'מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש', צא וחשוב מניין הדרגות ותמצא עשרה, וזהו מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, שאינה יורדת למטה מעשרה דרגות אלו, ואי אפשר לזכות להשראת השכינה בלתי העולה בעשר מדרגות בהר ה', אולם חנוכה שאני, שאף מי שרחוק מכל אותם המדרגות יכול לזכות לשיא המדרגות.

נד. שנה אחת טרם ניגש הרה"ק מטאלנא זי"ע להדליק הנרות, פנה אל אחד החסידים ושאל אותו 'מי שאשתו נמוכת קומה, האם בשעה שירצה לדבר עמה תעלה האשה על כסא כדי שיהיו שווים בגובה, או שהוא יתכופף אליה', ותיכף ניגש להדליק נרות חנוכה, והסביר הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל זי"ע (שהיה בן אחותו) שהרה"ק מטאלנא רצה לפרש בזה את כל מהותם של נרות חנוכה, שכביכול הקב"ה מתכופף אל כלל ישראל ונכנס למחיצתם למטה מעשרה, והיינו דאמרי אינשי (ב"מ נט.) 'איתתך גוצא גחין ולחיש לה', שדרך העולם שהבעל מתכופף אליה, ובהנהגה זו נוהג עמנו קוב"ה בימי חנוכה.

רמז לזה רימז הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שלכן נקרא המועד 'חנוכה', מלשון 'חנו כה', פירוש, באיזה מצב שהיהודי עומד בו, משם תאיר נשמתו באור הנר.

כן פסק נמי הרמ"א בהלכות חנוכה (סימן תרעג סעיף א) בשם ה'תרומת הדשן', שנהר חנוכה (האסור בהנאה) שנתערב בשאר נרות אינו בטל אפילו באלף, כי זהו מהותו של 'חנוכה', כל יהודי חשוב הוא - בכל מצב שהוא אינו 'בטל', ולעולם לא יתייאש.

ומדליקו, כמו כן האדם הוא פתילה, ושמן הוא החכמה שה' ממלא בו ומדליקו להיות מאיר במעשיו ובעבודתו את ה'. והנה הפתילות הם בני אדם שאין נדלקין בשבת, שהאור אין נאחו בו מחמת שהפתילות לא טובים, והאור מסוכסכת בהם, ואי אפשר לעלות כנ"ל ושיאחו בהם האור - מדליקין בפתילות אשר לא טובים כנ"ל בחנוכה, כי ה' כביכול בעצמו מוריד את עצמו אל האדם ומאחזו בו את האור להדליקו, ולשוב ולחזור אל ה' ולעבדו בהתלהבות ובשכל גדול... וזה נעשה בכל שנה בבוא הזמן של מצות נר חנוכה. עכ"ל.

ובן פירש הרה"ק רבי אשר מסמאלין זי"ע (בית אהרן חנוכה מו:). את הנוסח שאומרים בברכת קרי"ש דשחרית 'משפיל גאים עדי ארץ ומגביה שפלים עדי מרום' דקאי על ימי חנוכה, שהקב"ה משפיל ומוריד את השפע והאור העליון משמי מרום 'עדי ארץ', וכל זאת למה, כדי להגביה ולהרים 'שפלים עדי מרום' למעלה למעלה, וכל יהודי מתעלה בימים אלו אף הנמצא מרחוק.

בה כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם חנוכה) וז"ל. נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ (שבת כא:), כי מצוה זו מאירה אף למי שנפל לרשות הבלי עולם הזה ברשות הרבים ממש, ולמי שהוא ממש מבחוץ תוכל מצוה זו להאיר עיניו שיתהפך לבריה חרשה¹¹.

מזמין את ישראל אליו כדי ליהנות מזויו כבודו, ואילו ביום טוב שישראל מקדשים את הזמנים הרי כביכול מביאים בני ישראל את הקב"ה לבוא אצלם, אולם בימי חנוכה מבקר קוב"ה את בניו אהוביו בתוך בית האסורים שלהם, איש איש בתוך נגעו ומכאוביו בגשמיזת וברוחניות במקומם למטה מעשרה, ולכן באותה שעה חייב האדם לזעוק ולשאוג בכל כוחו 'אנא ה' מלטה נפשי' וביד כל אחד ואחד לפעול בימים אלו כל מיני ישועות, שהרי הקב"ה בא כביכול לשהות במחיצתנו, ומאזין לקול שזועתנו¹².

וז"ל ה'דברי חיים' זי"ע (חנוכה ד"ה והלכתא), על דרך המשל, כשיושב המלך בעיר משכנו, לא יוכלו פחותי הערך ובפרט המעונשים על פי דתו המלך לבוא לפני המלך להתחנן לו, כי המה מתועבים ליכנס בהיכל מלך, אולם בשעה שהמלך נוסע על פני המדינה, דרכו לבקר בתי האנשים היושבים במסגר כלואים, וכולם דבקים במלך ומתחננים הושיעה המלך. כך בא אלינו הבורא בימי החנוכה אל תוך 'בית האסורים' שלנו - להוציא ממסגר אסיר¹³.

איתא ב'מאור עינים' (מקץ) וז"ל, 'בחנוכה כביכול ה' מוריד את עצמו למטה מעשרה אל האדם לקרבו, וזהו שאמרו (שבת כא:)' פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מדליקין בהן בחנוכה', כי כמו בנר נותנין לתוכו פתילה וממלאין אותה בשמן

נה. וכמו שכבר אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שנה אחת בליל הסדר, בשם אביו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, שבאמירת 'אנא ה' שבהלל אפשר לכל אחד לפעול שימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה, וחשבו החסידים שהכוונה על אנא ה' הושיעה נא, אולם אמר ה'אמרי אמת' - לדעתי הכוונה על אנה ה' כי אני עבדך (הובא בלב שמחה' סוכות תשמ"א), ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, שבימי חנוכה אפשר להתפלל בין על גשמיזת ובין על רוחניות, והקב"ה שומע תפלת כל פה וממלא כל בקשותיהם לטובה ולברכה, דהרי כך היא המדה, שדרך האב המבקר את בניו בבית האסורים, להשתדל לעשות כל אשר לאל ידו כדי להקל את צערם, לא ינוח ולא ישקוט עד אשר יפעל עבורם לכל הפחות נחמה פורתא, ואם כך הוא אצל בשר ודם שכוחו מוגבל, קל וחומר למלך מלכי המלכים הקב"ה אשר אין חקר לגבורתו והוא כל יכול, שבוודאי יגאל ויושיע את אהוביו מכל צרותיהם.

נו. ולכן לא חזינן בשום מועד שנקבע בימים האחרונים של החודש (המורים על חשכות, כי ישראל נמשלו ללבנה, ובסוף החודש מתמעט אורה) זולת חנוכה, וגם לא מצינו שום יו"ט שמתחיל בחודש אחד ומסתיים בתחילת חודש אחר, וכן נקבע זמנה בחודש טבת שהוא החודש של עשו הרשע כמבואר במקובלים (עי' זוה"ק ח"ג רנט.), וכל זה בא לרמז, שאף בזמנים חשוכים וקשים ביותר - כסוף החודש, אפשר להתחדש באור חדש [הנרמז בתחילת החודש] על ידי האור המאיר בחנוכה, כי שאר המועדות מאירים בנפש האדם, לא כן חנוכה הוא האור עצמו, ומעט אור דוחה הרבה מן החושך. נז. הנה פרשת מקץ נקראת תמיד בימי חנוכה, ורמז בה ה'שלטי גיבורים' (שבת עט.) כי 'שנתים' ר"ת ש'מאל נר ת'דליק י'מין מ'זוזה. וב'תפארת שמואל' (חנוכה לו) מבאר שאף מי שנראה לו כי הוא כבר 'מקץ', שכבר בא עליו סופו, ומתייאש מעצמו לאין תקוה, יזכיר לעצמו 'שנתים' - שמאל נר תדליק ימין מזוזה, כי אף ב'שמאל' בידו לשוב

באר הפרשה - פרשת וישב - חנוכה

וכן כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ב נר א ד"ה דבר), וז"ל, ונשאר גם כן לדורות, שיש סיוע בימים הללו לעשות רצונו יתברך יותר מן הסדר וההנהגה בכל השנה, בדרך גם ופלאי". עוד כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (חנוכה שנת תרל"ה) על הא דאיתא בגמ' (שבת כ"א:) תנו רבנן נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, כי בימים הללו יש סיוע ממעל לקנות במידה גדושה 'יראת שמים' - להתגבר ולנצח את יצרו, כמו שאמרו חז"ל (שבת לא:) דהמפתחות החיצוניות רומזות על יראת שמים ויראת חמאי".

ולהתחזק דוגמת הנרות שמדליקים אותם ב'שמאל' ונעשים 'קודש', ולא עוד אלא שמדליקים אותם והם מאירים גם 'למטה מעשרה' - שבכוחם להאיר בכל מחשך, אף לאותם שהם 'למטה מעשרה'... חזקו ונתחזקה, כי השי"ת עמנו בכל מצב שהוא.

ובזה ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ו) הטעם שתקנו חז"ל ג' דרכים באופן קיום מצוות הדלקת נר חנוכה, נר איש וביתו, מהדרין ומהדרין מן המהדרין, 'להראות כי הימים אלו מאירים לכל מינים הנמצאים בבני ישראל'. ואילו הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע ביאר ביסוד הדברים מה שכתב ה'מגן אברהם' (סי' תע"ד) ש'נוהגים הנערים העניים לסבב על הפתחים בחנוכה', כי 'נערים' רומז למי שמנוער וריקים מן המצוות ח"ו, וכן 'עניים' היינו 'עני בדעת', ומחמת מצבם הם עומדים 'מבחוץ', כי לא נתקרבו אל הקדושה, אכן בחנוכה הוא שעת הכושר והוא זמן גדול להתקרב כי נפתח פתח לקרב רחוקים, על כן 'סבבו על הפתחים' וישמעו רחוקים ויבואו...

כן רמזו לה במה שמצינו שתקנו חז"ל לרואה נר חנוכה שאף הוא מברך, ולא מצינו כן בשאר מצוות, אלא ללמד שאף מי שהוא מרוחק מן המצוה עצמה והוא עומד מרחוק כדוגמת 'הרואה', גם לו יש עלייה מכח הדלקת נר חנוכה, ואף הוא יכול לברך.

ואדרבה, מבואר בספה"ק כי עיקר היו"ט תכליתו להאיר לאותם הבינונים והחלשים, אלו המרוחקים בכל השנה, וכמו שהיו אומרים בלשון מליצה כי חנוכה הוא 'יום טוב אין די וואַכן' [-יו"ט בימי החול], אינו אסור במלאכה ואף אין לובשים בו בגדי שבת ויו"ט, כי שייך הוא ביותר לאלו שהם בבחי' 'ימות החול', שאף הם יוכלו להיתפס ולהיאחז באש הקדושה.

וכן אמרו בדרך צחות על הא דאיתא (משנ"ב סי' תרעג סק"ב) שמצוה מן המובחר ליקח לפתילה 'צמר גפן', כי בשפת האידיש מכנים לצמר גפן 'וואטע', ולשון נופל על לשון שהכוונה ל'רחוקים' (כי גם 'רחוקים' מכנים בשפת האידיש 'וואטע'), כי מצוה זו בכוחה לקרב את הרחוקים...

וזה האומר כי הרחיק עד מאוד, ואור החנוכה אינו יכול לרדת עד אליו הרי הוא מופקע לגמרי מכל עניין החנוכה, וכמו שרימז הרה"ק ה'נחל יצחק' מזוטשקא זי"ע בהא דאיתא בגמ' (שבת כב.) 'נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה' כי לא שלטא ביה עינא, שזה האומר שר חנוכה גבוה הוא עד מאוד, ולא שלטא ביה עינא כי הוא נשגב ממנו, הרי לא עשה ולא כלום...

נח. איתא מצדיקים על דברי הגמרא (שבת כב. לגרסת השאלות וישלח סי' כו) שצריך להניח את נר חנוכה בפתח הבית משמאל 'כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין, ובעל הבית בטלית מצוייצת ביניהן', והנה מזוזה חנוכה טלית ר"ת 'מחט', כי בימים אלו אדם פותח כפתחו של מחט, והקב"ה מסייעו כפתחו של אולם בשאר ימות השנה. נט. מעשה באחד שהגיע אל הרה"ק ה'מגיד' הגדול ממעזריטש זי"ע והתאונן בפניו שאין בכוחו לעמוד ולהתגבר על כל הרהורים ודמיונות שיצרו מפתחו לחשוב בהם בכל עת מצוא ובפרט בעת 'התפילה והלימוד', מששמע ה'מגיד' את דבריו, שלחו שיפנה אל בית ה'אור המאיר' זי"ע, והוא יורה לו את הדרך הנכונה, חיש מהר עשה היהודי את דרכו אל בית ה'אור המאיר', משהגיע למחוז חפצו באישון ליל וראה שהאור מאיר בבית החל דופק על דלתות הבית ואין קול ואין עונה, אין הדלת נפתחת, מכיוון שהכפור שלט בחוצות, והיהודי הרגיש שעוד מעט קט וכולו נעשה כגליד קרח הוסיף לדפוק בדלת שוב ושוב, ועדיין לא נפתחה הדלת... אחר זמן שאל היהודי את ה'אור המאיר' מדוע לא פתחת לי את הדלת הרי נשלחתי בשליחות מיוחדת אליכם, ענהו הרה"ק, הן אמת, ובזה גופא עניתך, שבביתי אנכי הוא ה'בעל הבית' - למי שארצה אפתח את הדלת, ולמי שאין ברצוני להכניסו לא ייכנס הנה... כמו כן, דע היטב שאתה הוא 'בעל הבית' על עצמך, את מי שברצונך תכניס ומי שאינו מרוצה בפניך - אל תתן לו דריסת רגל במוחק ולבך, כי ביד בעל הבית לסגור את הדלת ולא לתת לאחרים להיכנס, ברצותו פותח וברצותו נועל, ו'בעלות' כזו צריך יהודי להראות לשטן זה היצר הבא להכשילו בעוונות, לסגור את הדלת בעדו.

שחשמונאי ובניו הרימו ראש לצאת לקראת נשק בגודל לבב, וע"ז נאמר רבת את ריבם, היינו שהריב שנתהוה ביניהם לבין היוונים, מאת ה' היתה זאת, ואח"כ כשנתעוררו מלמטה דן ה' את דינם של העשוקים, ואח"כ נקם את נקמתם.

והנה זה נשאר לדורות, בימים ההם בזמן הזה בא התעוררות בלב אנשים אפי' המתאישים, אם אך צר להם ממצבם הנוכחי, כמו אז שעמדת להם בעת צרתם דוקא, כמו כן היום כל איש מצוק וזמר נפש הרובין תחת משא מלך זקן וכסיל ומצפה ומשתוקק לחושע, אך חסר לו התחזקות והתעוררות לאמור 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה' (במדבר יג ל), והוא כמתייאש בעיני עצמו לצאת מהמבוכה הזאת בחשבו כי הרבה פעמים התחיל ולא עלה בידו לנמור, ע"כ איננו מאמין בעצמו שעודנה הברירה בידו והבחירה הפשית ואם יקבל עליו מהיום לפרוק ממנו עול חשבונות הרבים אשר חשבו בני האדם ולקבל עליו עול מלכות שמים שלימה יעשה ויצליח, לאיש בזה בא היום התעוררות מלמעלה כמו מאז שנאמר 'ועוררתי את בניך ציון על בניך יון', אבל ההתעוררות הוא רק לפי מסת שהוא מיצר ונפשו מרה לו. עכ"ל.

שעשה נסים - בימים ההם ובזמן הזה

פסק הרמ"א (או"ח קפו ד) 'ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים קודם 'ועל הכל', ואם לא אמרו אין מחזירין אותו, ומכל מקום יוכל לאומרו בתוך שאר 'הרחמן', ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג, ותמהו הפוסקים (בכור שור שבת כא. ישועות יעקב סי' תרפ"ד) הרי אסור לבקש ולהתפלל על מעשה נסים (ברכות נד.), וכדמצינו גבי מעשה דרבא (תענית כד:) שמשום מעשה שהיה ביקש רחמים שירדו

הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע (להנוכה) פירש בפסוק (משלי כ כז) 'נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן', ואפשר לדרוש 'חופש' מלשון 'שחרור' כדכתיב (שמות כא כז) 'לחפשי ישלחנו', כי האור של נרות חנוכה משחרר לחרות את נשמות ישראל מכל הפסולת והרע הנטמן ב'חדרי בטן' (וכן איתא באמרי אמת תרע"ז נר ג) ².

והנה תקנו חז"ל להודות ב'ועל הניסים' על כך ש'עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם', והקשה הרה"ק ה'שם משמואל' ז"ע (תרע"ג ליל ב) שהנה נזכרו כאן ג' לשונות א. ריבם. ב. דינם. ג. נקמתם. ועניין 'ריב' הוא המריבה שיש בין אנשים בטרם נקרבים אל המשפט לברר הדין והאמת לאשורו, ואילו 'דין' הוא להוציא את האמת לאור ולהציל עשוק מיד עושקו, ו'נקמה' משמעותה להעניש את הרשע, ומעתה יקשה מה שייך לומר 'רבת את ריבם', כלומר את עצם ה'מריבה', ובשלמא 'דנת את דינם' או 'נקמת את נקמתם' מובן ענינם שהקב"ה הציל את היהודים מידי אויביהם ונקם בהם על מה שעשו להם, אך מהו 'רבת את ריבם'.

ומבאר ה'שם משמואל' בזה"ל, ונראה דהנה מצב ישראל היה אז מוזר מאד, אשר רבים מהחסידים נהרגו, והנשארים היו בחרפה וברעה גדולה מתחבאים במערות והיוונים הארורים היו מחפשים אחריהם להשמידם, ויתר העם לא עמדו בנסיון ונתנו את ידם להיוונים וכמעט שנכבה גחלת הישראל, ואין איש מתעורר כלל לעשות דבר לטובת הדת כי היו כולם כמתייאשים ומצפים ליהרג על קידוש השם - זאת הי' תכלית נחמתם, וע"ז אמר הכתוב (זכריה ט יג) 'ועוררתי את בניך ציון על בניך יון', והמפרשים עמדו על לשון 'ועוררתי', ולפי דברנו יוצדק מאד לשון הזה, שהשי"ת עורר אותם לבל ישנו כמתייאשים, עד

ולכן נקטו חז"ל בהלכות ודיני חנוכה (שאילתות פרשת וישלח סימן כו; ועי' שבת כב.) 'כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין, ובעל הבית בטלית מצוייצת ביניהן, ובדווקא אמרו ובעל הבית באמצע, ולא והמדליק עומד באמצע וכיו"ב, כי בכדי שיוכל להעלות הנרות בכל פרטיהן ודקדוקיהן שתהא השלהבת עולה למעלה ותגרום נחת רוח לבורא יתב"ש, צריך המדליק להיות בעל הבית השולט על עצמו, ולא שיהיו רצונותיו ותאוותיו שולטות עליו, וימי חנוכה מסוגלים שיוכל כל אחד להשריש מדת הטהרה באבריו וגידיו לכל ימות השנה.

ס. מובא ב'בני יששכר' (מאמר הלל והודאה אות א) שבשכר נר חנוכה זוכה להינצל מדינה של גיהנם, שהרי ידוע מהמקובלים שגיהנם הוא בצפון העולם, והלא צד צפון הוא משמאל למזרח, ועל ידי ההדלקה בשמאל ניצל מאור ואש הגיהנם.

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

אמרו חז"ל (שבת כא:): מצות הנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, ולכאורה תמוה מדוע פתח בלשון רבים 'מהדרין' וסיים בלשון יחיד 'מדליק שמונה', ועוד, מדוע נקט לשון 'מהדרין' ולא לשון 'מחמירים' כבבלי הש"ס.

ואומרים בשם ה'חידושי הרי"ם' זי"ע לבאר על פי דברי המהר"ל (נר מצוה ח"ב) שמספר 'שבע' מורה על הטבע, וכמו שנאמר (משלי ט א) 'הצבה עמודיה שבעה' ואמרו (סנהדרין לח.) אלו 'שבעת ימי בראשית', שהבורא ברא עולמו בשבעת ימי הבנין, והוא הנהגת הטבע, וכל מה שלמעלה משבע - דהיינו 'שמונה' מורה על למעלה מן הטבע. וזהו כוונת אומרם 'יום ראשון מדליק שמונה' - בלשון יחיד, וקאי על הקב"ה, שהוא בעצמו מדליק מנין שמונה בעולם. כלומר הנהגה שלמעלה מן הטבע. ובוה מבואר נמי מה שאמרו

גשמים בתקופת תמוז, ונתגלה אליו אביו בחלום שישנה מקום שנתו, ולמחר מצא סימני סכינים על מיטתו, שהיו מוזיקים רוצים להזיקו ולהרגו, וכל זאת מפני שהטריח כלפי מעלה ופעל נס שלא לצורך, ואם כן איך הותר בחנוכה לבקש 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים'.

ומבאר בעל ה'שואל ומשיב' (בספרו דברי שואל דרוש להנוכה), דהני מילי בשאר ימות השנה שעולם כמנהגו נוהג, אז אסור לבקש על הנהגה ניסית ולמעלה מדרך הטבע, כי בזה הוא משרד בריאת שמים וארץ, אבל בימי החנוכה שכל העולמות מתנהגים בהנהגה ניסית, ובימים אלו הנס הוא בטבע הבריאה, אם כן כשם שמבקש בכל השנה כולה על הטבע כך בידו לבקש על הנס בחנוכה^{סא}, ושפיר מבקשים ומתפללים 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים'^{סב}. (ומכל מקום פשיטא, שגם בכל השנה כולה בידנו לפעול ניסים ונפלאות על ידי תפלה, אך גדלה מעלתם של ימי חנוכה שאז אפשר 'להתפלל' על הניסים^{סג}).

סא. הנה פלא מצינו כי כששרה אמנו ילדה את יצחק אבינו כשהיא בת תשעים שנה 'ותיהום כל העיר'... הכל סחו ודשו בענין זה ואף בתורה מצינו התייחסות לנס גדול ופלא זה, ואילו כשיוכבד ילדה את משה רבינו הייתה בת ק"ל ולא מצינו 'רעש' מזה, ומבאר המגד מדובנא (במשל מתוק) כי במצרים היה 'יריד' של ניסים 'ששה בכרס אחד' יולדות ביער ושני שיניים צומחות להם וכו' אזי אין כל משמעות וחשיבות לנס בין הניסים... אף לדין ייאמר, ימי החנוכה הם ימי 'יריד' לניסים ואין כל כך חשיבות לנס הנעשה ליחיד אף אם הוא בעצם נס גדול, והמשכיל ינצל לפעול לעצמו ניסים ונפלאות שיגיעו אליו בקל יותר...

סב. אולם עדיין יש להקשות, אם הותר לבקש בימים אלו על ניסים, מדוע לא קבעו חז"ל לומר כן לכתחילה בנוסח הברכה (ולא רק למי ששכח), ותירץ האדמו"ר מטשערנאביל זי"ע בתוכחת מוסר, כי מי ששכח 'על הניסים' בתפלתו סימן הוא שמסיח דעתו מימי הניסים, לכן עליו לבקש שיזכה לנס פרטי - להתעורר מתרדמתו, ולהשכיל ליהנות מן האור הגנוז הנשפע בחנוכה.

אולם חסידים ואנשי מעשה פירשו לאידך גיסא, שאף בימי חנוכה זקוק האדם שתהא בידו זכות כל שהיא כדי שיוכל לבקש על הנס, והשוכח לומר 'על הניסים' בתפלתו וודאי נשבר רוחו בקרבו, ולכן בשכר מדת ענוה ושפלות רוחו זוכה שהותר לו לבקש על הניסים. ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, אלא שיש להשתמש בכל אחד ממאמרים אלו בזמן הנכון, כי על ידי החלק הראשון יתעורר לעבודת ה', ומ"מ אם ינסה היצה"ר להפילו מחמת כך בפח היאוש, מיד יזכיר לעצמו שלב נשבר ונדכה לא תבזה, ובוה יבטל מעליו כח היצר הרע.

סג. הנה לפי דברי ה'שואל ומשיב' היה מקום לטעות ולומר, דמשמע הכא שרק בחנוכה אפשר לבקש על דברים שמעל להנהגת הטבע, אבל בשאר ימות השנה אסור להתפלל על החולה שיתרפא במקום שאין רפואה למכתו בדרך הטבע, אך הדבר ברור שזה אינו, וכדמבואר במהרש"א (קידושין ח"א דף כט:): שנס המתרחש על ידי תפלה לא חשוב נס לענין 'מנכין לו מזכיותיו' (עי' שבת לב:), ומשום הכי מותר ואף חובה להתפלל בכל ימות השנה על כל צרה וצוקה שלא תבוא, ומכל מקום שונים ימי החנוכה שאפשר לבקש אפילו על הנס, כי כל ההנהגה היא מעל לדרך הטבע.

ומכל מקום אל תתמה מעובדא דרבא (הנוכרת בפנים) דמשמע שנגזר עליו עונש על שהטריח כלפי מעלה בבקשו על נס, דשאני רבא שפירט בבקשתו שיעשה לו השי"ת נס ופלא שלא כדרך הטבע, שירד גשם בימות החמה, וזה אין ראוי לעשות, אך המתפלל סתמא על פלוני שיתרפא מותר, אע"פ שלפי דעת הרופאים אי אפשר לרפאותו בדרך הטבע.

בעולם, אבל גם של חנוכה עדיין מאיר לנו, והוא חוזר ומתחדש שוב ושוב בכל שנה ושנה כבימים ההם ממש (אלא שבכל דור מתעוררים הניסים למה שנצרך לנו באותו מקום ואותו זמן), ולכן גם זה היה הנס האחרון, גם לכן נקרא 'חנוכה' - מלשון חינוך והתחדשות, כי גם זה יש בו התחדשות מידי שנה בשנה עד ביאת הגואל בב"א¹⁰.

בה דקדק האדמו"ר מבבלאזוב זי"ע (בהקדמה לספר 'צבי לצדיק' שהדפיס בשנת תרצ"ו) בלשונות הכתוב לגבי הברכות שבירך יצחק את יעקב, שם נאמר (כו כה-כו) 'ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת וכו', ויגש וישק לו, ומדוע חזר הכתוב כמה פעמים על תיבת 'לו', ומבאר כי הנה ברכות אלו לא נאמרו ליעקב לבדו, אלא בזה השפיע יצחק את הברכה לבני ישראל לדורותיהם, ומקור הברכה נמשך על ידי ל"ו נרות החנוכה בכל

והמהדרין' שהוא מלשון 'הדרי בי', ר"ל, שעבודת ימי החנוכה היא להחזיר בתוך תוכו הנהגה זו שמעל לטבע¹¹, ובוה יושפע עליו הנהגה זו לכל השנה¹².

וכל אשר דברנו בשבחי הנס של חנוכה חוזר להיות מידי שנה בשנה¹³, כי הנה בגמרא מצינו שחנוכה הוא הנס האחרון שהיה לבני ישראל (שנקבע עליו יו"ט כוכר לנס, עי' יומא כט.), ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (חנוכה תרל"ז ד"ה חנוכה) טעמא דמילתא, דכל תכלית ומטרת הנס היא לחזק את האמונה בלבנו שהקב"ה הוא לבדו מנהיג את העולם בהשגחה פרטית (שהרי הקב"ה כל יכול ובידו להצילם מיד שונאיהם מעיקרא, ואו לא יצטרכו כלל לנס, אלא שאו לא יתחזק יסוד זה בלבנות בני"), ומזמן לזמן עשה הקב"ה לבני עור ניסים אחר שגשגח הנס האחרון מבני, כדי לחזור ולחזק את האמונה בהשגחתו ולגלות אלוקותו

סד. ואכן ניסים ונפלאות נעשים לישראל בזמן הזה, ולא ניזיל כרוכלא למנותם, אלא נביא בזה שתי עובדות אשר אירעו בשנים עברו, וכפי ששמעתים בשעתו מפי בעלי המעשה.

סיפר אחד מבני חבורתנו בעיה"ת בני ברק יצ"ו (בשנת תשע"ט), כי ב"ב לא חשה בטוב כבר כמה שבועות, וחששו הרופאים שהמחלה הידועה מקננת בקרבה, והורו לעשות סדרת בדיקות מקיפות וצילומים, ביום כ"ד בבוקר אמרו הרופאים כי אכן נתאמת החשש הנורא, והם רואים בצילומים את הגידול רח"ל. מיד נפלה בבית אימה וחשכה גדולה, והפעיל האיש עסקנים גדולים שיסדרו לו תור בדחפיות אצל פרופסור גדול, וביקש לקבוע את הביקור אצלו בזמן שאחר השקיעה למען יזכה ל'המתקת הדינים' בכח ימי החנוכה, ואכן בערב היו אצל הרופא שבדק היטב אותם הצילומים, ולטענתו הרופאים הראשונים טעו בדבריהם ואין כאן אפילו זכר לגידול...

עוד מעשה שמעתיו מאחד מבני החבורה באלעד, אשר בנו עבר תאונה קשה בתחילת חודש כסלו, והיה מוטל בבית חולים, והנה מיד לאחר שהחשיך הלילה והחלו ימי החנוכה להאיר על הארץ נעשה נס גדול, ופתח הבן את פיו לראשונה והחל לדבר בשפה ברורה כאחד האדם.

סה. וכדרך שפירשו את לשון הגמ' (שבת כא:): 'לשנה האחרת קבעום בהלל והודאה', שלכאורה מדוע קבעום רק בשנה שלאחריה ולא באותה שנה, אלא שהתבוננו חכמים בעצמם וראו שהשנה שעברה עליהם היתה שנה אחרת - שכל השנה היתה במציאות אחרת לגמרי לאחר אור החנוכה, ועל כן קבעו לדורות ימים אלו בהלל ובהודאה.

סו. כן ידוע מה שפירש הקדושת לוי (קדושה ראשונה) בלשון הגמ' 'לשנה האחרת קבעום בהלל והודאה', שבשנה הראשונה כשירדו האורות של חנוכה סברו שמא אלו רק האורות לשעתם, אך לשנה האחרת הרגישו בעצמם את גודל האורות החוזרים ויורדים לקראת ימי החנוכה, וכבר נוכחו לראות שהאורות אלו עתידים לירד בכל שנה ושנה, על כן קבעום לדורות.

סז. וכן למדנו בגמרא (שבת כא:): 'מאי חנוכה, דת"ר בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה וכו', שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה, וביאר הגה"ק הבן איש חי (בן יהוידע ד"ה לשנה) את קושיית הש"ס 'מאי חנוכה', דהכי קאמר, הלא 'חנוכה' היא מלשון חינוך והתחדשות, ומדוע נקרא בשם 'חנוכה' בתוספת אות ה"א הנראית לכאורה כמיותרת, ומשני שהתרחש הנס בימי החשמונאים בכ"ה בכסלו, 'לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה', וכוונת התירוץ, כי האות ה"א מורה על דבר הפרה ורבה, וכמו שנאמר (בראשית מז כג) 'הא לכם זרע', וכיון שקבעו את הימים הללו לכל הדורות בהלל והודאה, לכן אף שהנס התרחש בפועל רק בימים ההם מ"מ פעלו החכמים בקדושתם להמשיך את אורות הנסים בימים אלו לעולם ועד, ומשום הכי שפיר נקרא 'חנוכה' בתוספת אות ה"א, לרמז ולהורות על שפע הניסים שמתעוררים בכל שנה ושנה ממה שהיה בימים ההם.

באר הפרשה - פרשת וישב - הנוכה

מראפשיין זי"ע) בלשון חז"ל (עירובין יח:) 'אמרה יונה לפני הקב"ה, רבש"ע יהיו מזונותי מרורין בזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם', כי כנסת ישראל נמשלו ליונה (ברכות נג:), וזהו - אמרה יונה לפני הקב"ה, בני ישראל מתפללין קמיה דקודשא בריך הוא שיפסוק להן מזונותיהן בימי חנוכה בשעה שמדליקין את הנרות בשמן זית, כי אז מסורין המזונות בידך לקבלם במתנת חנם, וממילא יזכה כל אחד לשפע הפרנסה, ואל יהיו מתוקין כדבש זה ראש השנה שטובלים בו את התפוח בדבש, כיון שאז מסורין בידי בשר ודם - באותה שעה מודדים לפי מעשי האדם, ומי יצדק לפניך בדיון.

מעוז צור ישועתי - שפע רב הנשפע בימי החנוכה ובפרט בעת ההדלקה

כתב הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (ייטב פנים 'הוד והדר' אות ב) שורש מצות הדלקת נר חנוכה הוא, כדי לעורר נסים ונפלאות גם עתה". וכתב עוד (אות כו) זהו עיקר תשמישן, להווישע בהם גם היום.

שנה ושנה, על כן נכתב וחזר נכתב תיבת 'לו', למען נדע את אשר לפנינו לשאוב ממעיני הישועה מלא חפניים, ולא להיות כשוטה המאבד מה שנותרים לזיסת.

כתב ב'מחזור ויטרי' (לחנוכה, סדר התפלה וקריאה"ת) ש'חנוכה' הוא מלשון 'חנינה' ^{ספ}, גם נודע מה שכתב הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (מקץ ד"ה זמן) לרמוז עניין חנוכה בלשון הכתוב בפרשת מקץ (מג כט) 'אלוקים יחנך בני', וכוונת הדברים, שיש בה הנהגה של לפני משורת הדין ושלא לפי מעשי האדם.

ומתאמרא משם הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, שהשפע היורד בחנוכה דומה לשפע היורד בראש השנה, אולם חילוק יש ביניהם, שהשפע הנקצב ביומא דראש השנה הוא כפי מעשי האדם, ותלוי באתערותא דלתתא, ואילו בחנוכה בא השפע במתנה ובחנינה, באתערותא דלעילא בלבד.

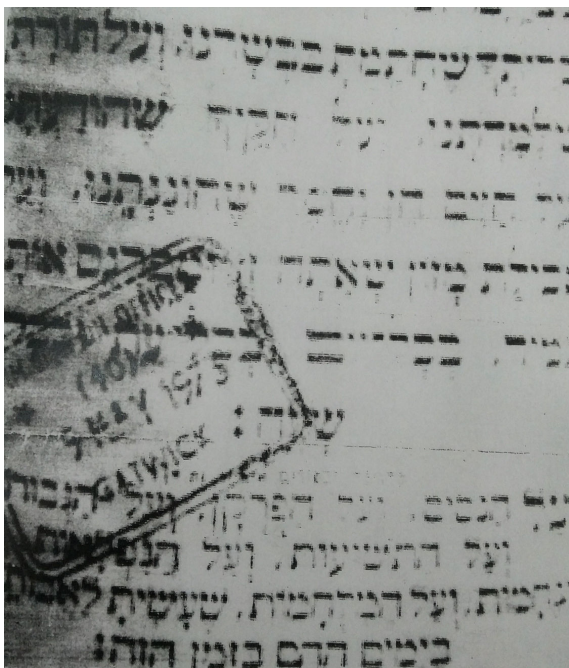
כדברים האלה רימו הרה"ק רבי משה מראזוואדוב זי"ע (בן הרה"ק רבי אליעזר מדויקוב בנו של הרה"ק רבי נפתלי

וב'דברי חיים' (לחנוכה) האריך, שחז"ל הוסיפו יו"ט אלו על יו"ט של תורה כדי שיהא קיום ועמידה לבני מעמד גלות ולא יפלו ברוחם חלילה, כי בדורות הראשונים הספיק להם האור מן השלש רגלים בלבד, אך בדורות הללו תיקנו חז"ל להוסיף עוד ימים טובים כדי לדחות את החושך, ולכן קבעו את ימי חנוכה לדורות עולם. סח. כללו של דבר, כאותו מעשה שפעם נכנס הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע לביהמ"ד בימי חנוכה, והפטיר בלשונו (בקוצר אמרים, וכדרכו), 'אוצרות דרייען זיך און וואלגען זיך, מדארף זעהן צו אריין כאפן' - 'אוצרות' מסתובבים ומתגלגלים וצריך לתפסם ולחטפם. ועל כגון דא היה זועק הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בירח האיתנים) מנהמת לבו הטהור 'מען זאל זיך נישט דרייען ווי א נאר אויפן מארק' - שלא ידמה לאותו שוטה וסכל המסתובב ביום השוק, ובמקום לנצל את הזמן לקנות 'סחורה טובה' בזול ולהרוויח הון רב במשך השנה הבאה, הינו מתעסק בזוטות ושטויות...

סט. גם נודע מה שכתב הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (מקץ ד"ה זמן) לרמוז עניין חנוכה בלשון הכתוב בפרשת מקץ (מג כט) 'אלוקים יחנך בני'.

ע. מעשה מופלא שהיה אצל הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע, בשנת תשל"ג, כי אחד מתושבי אנטווערפן הוצרך לצאת מגבולות המדינה, ובא לפני הרה"ק שאין לו 'פאספארט' (דרכון), נטל הרבי בענטשער (סידור' בו נדפס ברכת המזון), נתנו לאיש ואמר לו הרי 'פספארט' בידך... הלה התחזק באמונת חכמים תמימה, ובבואו למעבר הגבול הושיט את ה'בענטשער' כאילו היה 'פאספארט', ואכן, לשמחתו אירע הנס ופלא הגדול, השומר קיבלו וחתם עליו ב'חותם' המאשר את הכניסה, והיכן מקום החתימה... ב'ועל הניסים'...

ורמז יש בדבר, כי 'על הניסים' של חנוכה פועל ישועות לכל השנה להמשיך את 'ניסיך שבכל יום עמנו', ולא עוד אלא שהם פותחים את כל השערים - שערי שמים ושערי ארץ, אף כשנצרך לנס מחוץ לדרך הטבע, אין 'מעצור' ומחסום כנגדם כלל וכלל.

דומיא דתקיעת שופר של ראש השנה, והכי נמי מעוררת הדלקת נרות חנוכה (ששורשה ממנורת המקדש) רחמים וחסדים גדולים דומיא דהשופר בראש השנה, דכלפנים דמי, ומהפך את מדת הדין והרוגז לרחמים ולרצון.

ובן איתא ב'בעל המורים' (פר' תרומה) 'ואין בפרשת המנורה אות סמ"ך (המורה על השמן), לומר, במקום נר אין שמן ואין מזיק', ע"כ. אמור מעתה, אם נרות חנוכה הם מעין נרות המנורה במקדש, אם כן אף במקום נרות חנוכה 'אין שמן ואין מזיק' ע"י.

ובן רמזו צדיקים בכתוב (תהלים קיה א) 'מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה', דהנה 'מרחב' עולה בנימטריא כמספר 'נר', ללמדנו שבשעה שמעלה את אור הנר בידו לצאת מכל המיצרים והדוחקים ולזכות להרחבה גדולה.

ובך רימו הרה"ק רבי ישראל ממשורטקוב זי"ע בנוסח התפלה 'בחכמה פותח שערים', דהנה שמן זית רומז לחכמה (וזה"ק ח"ג לד.), והיינו בחכמה - בעת שמדליק את הנרות בשמן זית, פותח שערים - נפתחים כל השערים ע"י ונשפע שפע רב מן השמים (ישמח ישראל חנוכה תרצ"א ד"ה בחכמה).

ובזכות נרות חנוכה נזכה לכל הברכות ובפרט בבני חיי ומזוני, בני - כי הרגיל בנר הויין ליה בני

ובן אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפת אמת חנוכה תרל"א), שלכן תיקנו לברך שעשה נסים לרואה נר חנוכה, כי הארת הנסים מתעוררת על ידי הנרות ע"י.

והנה איתא בגמ' (ע"ז יח.) שאחות אשתו של רבי מאיר היתה בבית האסורים, עיי"ש כל המעשה, והלך רבי מאיר לשחד את השומר, ואמר לו שאם יתפסוהו יאמר אלקא דמאיר ענני וינצל, והקשה מהרש"א (חא"ג יח:) איך ייחד רבי מאיר את שמו של הקב"ה על עצמו, שאמר 'אלקא דמאיר' והלא אמרו חז"ל (בר"ר צד ה) 'אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, ומתריץ בתירוץ השני, שלא היתה כוונתו על עצמו, אלא 'שאמר אלקא דמאיר לנו במלכות יון הקודמת, בנס הנרות של חנוכה', ונמצא, שכשאנו מבקשים תמיד 'אלקא דמאיר ענני' (והיא 'סגולה' נודעת רבות בשנים) כוונתנו לעורר את נס הנרות של חנוכה, שמכוחם ניוושע גם בשאר ימות השנה, ומעתה הגע עצמך כמה רב חילם להמשיך את הישועה בימי החנוכה עצמו.

עוד מצינו, מהרה"ק רבי חיים פאלאנזי זי"ע (רפואה וחיים אות עא) שבשעת הדלקת נרות חנוכה נעשית 'עת רצון' במרומים ע"י, ומדת הדין מתבטלת ומתעוררת מדת הרחמים. ומביא בשם הוזה"ק, שהדלקת נרות המנורה בבית המקדש הייתה מעוררת מדת הרחמים בעולם

עא. ורמזו כן בפסוק (תהלים קכד ז) 'הפח נשבר ואנחנו נמלטנו' דקאי על נרות חנוכה, כאשר תשבור ותחצה את הגימטריא של 'פח' יעלה למנין מ"ד, כמנין הנרות שמדליקים בחנוכה (ל"ו נרות ועוד שמונה שמשים). ואחרים רמזו בתיבת 'פח', שכשם שבנ"י מדליקים למטה, כך כביכול הקב"ה מדליק למעלה, וביחד עולה מספר הנרות פ"ח [כעין זה איתא בקדושת לוי (דרושים לחנוכה ד"ה בחנוכה), והוסיף, כי ר"ת של להדליק נר חנוכה הוא כמניין פ"ח]. בין כך ובין כך, ע"י הנרות זוכים להצלה של 'אנחנו נמלטנו' - להינצל מכל פגע רע ושאר פורענויות המתרגשות ובאות לעולם. עב. וב'בני יששכר' (מאמרי חודש כסלו-טבת מאמר ד אות סה) כתב, שהגם בדרך כלל סגורים שערי גן עדן בשעות הלילה, אך מדברי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (מדרש פינחס א) משמע, שבשעת הדלקת נרות חנוכה תרעין פתיחין אף לעת ערב.

עג. בספר 'שיח הפרשה' (פרשת תרומה) להחסיד הישיש רבי חיים יצחק שוויץ ז"ל מביא, שנהגו בבית זקינו הרה"צ רבי שלמה אלטר זצ"ל (נכדו של החידושי הרי"ם) להדליק נר כל פעם שהיו זקוקים לאיזו ישועה, כגון כשהיה חולה בתוך ביתו או יולדת ואפילו כאשר שרר מזג אויר קשה היו מדליקים נר לישועה, וכנראה ראה שכך נהגו בבית אבותיו, והוא לא פירש טעמא דמילתא, אך לפי דברי ה'בעל הטורים' (שהובא בפנים) אתי שפיר, שעל ידי הדלקת הנר דוחים ומבטלים כל הקליפות והמשטינים.

עד. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע הגיד, דהנה ידוע שהסימנים בטור וש"ע ושאר ספרי המצוות יש בהם רמז וקשר לעצם המצוה (עי' באגרא דכלה' פרשת נשא על מצות וידוי, ועוד), ודיני חנוכה כתובים ומבוארים בשו"ע או"ח מסימן תר"ע ואילך, והנה תר"ע דומה לתיבת 'תרעא' שמשמעה דלת ושער בלשון ארמי. והרמז שעל ידי הדלקת נרות חנוכה נפתחין כל שערי ברכה והצלחה, ואם אמרו (ב"ק פ:) 'ודלת הננעלת לא במהרה תפתח', ק"ו במדה טובה שהיא מרובה, שאם זכינו לתרעין פתיחין בודאי לא תהא הדלת ננעלת במהרה ונזכה לכל מיני ישועות למעלה מן הטבע.

עם נר חנוכה, וכמו שבמזוזה כתיב (דברים יא כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם, כך נמי יקויים בנר חנוכה.

ובשם הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (תורת אבות פר' וישב) שהדלקת נרות חנוכה מביאה רפואה לעולם,

והעמיסו בן בנוסח התפלה (יקום פורקן) 'בריות גופא ונהורא מעליא', הרי לך שזוכים לבריאות הגוף על ידי אור הנרות של מצוה, ועוד כי 'להדליק נר חנוכה' עולה בגימטריא כמניין 'מלך רופא נאמן' (518) ע"י.

מזוני רויחי - כמו שרמו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בפסוק (משלי ג טו) 'אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד', דשמאל רומז על נר חנוכה שמדליק בצד שמאל שבדלת, ואז נשפע עושר וכבוד לרוב (שפתי צדיק

תלמידי חכמים ע"י. כן רימזו בפסוק (תהלים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו', ארחו נוטריקון אור ח', שעל ידי מצות שמונת נרות חנוכה אפשר לפעול לזכות לענף, אלו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

חיי - כמו"ש (משלי טו טו) 'באור פני מלך חיים', שעל ידי אור הנרות זוכים לחיים טובים וארוכים. ובשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שסגולת ימי חנוכה היא אריכות ימים ושנים, שהרי קבעום חז"ל (שבת כא:): להלל והודאה, והרי 'לא המתים יהללו י-ה' (תהלים קטו יז), נמצא שהמהלל את ה' יזכה לאורך ימים ושנות חיים (שש"ק ח"ב אות קנט).

ועוד רמז נתנו מלשון חז"ל (שבת כב.) 'שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין', הרי שיש שייכות למזוזה

סיפר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שאחד מנכדי הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע היה דחוק לפרנסתו, ובלית ברירה יצא לחזר על הפתחים. בבואו לפני אחד הגבירים אמר לו אותו עשיר, אשאלך קושיא אחת שהנני מתקשה בה, ואם תדע ליישבה כראוי אשקול לך שכרך משלם בעין יפה. וזו היתה שאלתו, הנה אמרו חז"ל (שבת קנא:): 'אמר רב יוסף, נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני, והא קא חזינן דמיעני, אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר' -] אמר רב יוסף מסורת בידינו כי צורבא מדרבנן אינו נעשה עני, והקשו על כך שהרי עינינו הרואות תלמידי חכמים עניים, ותירצו שאף על פי כן אינו מחזר על הפתחים]. וסיים הגביר את שאלתו, כיצד אתה תלמיד חכם ובנן של קדושים מחזר על הפתחים, והרי למסקנת הגמרא לא מצינו ת"ח מחזר על הפתחים. פתח הבנש"ק את פיו בחכמה, ואמר לו שאינו מפרש כראוי את דברי הגמ', אלא כך הוא ביאורם של דברים, תלמיד חכם אינו נעשה עני, ואם הינך רואה שביתו ריקם מכל ואין לו פרוטה לפורטה הרי זה משום ש'אהדורי אפתחא לא מיהדר' - כלומר, שלא עשה את ההשתדלות המוטלת עליו לחזר על הפתחים, שאם היה עושה כן בודאי היו מרחמים עליו ונותנים לו נדבות הגונות כפי מהללו ומעמדו.

הוסיף הבית ישראל לבאר עומק הדברים, כי 'אהדורי אפתחא לא מיהדר' אין הכוונה על פתחים של מטה כי אם על פתחים של מעלה, שמי שאינו מחזר ומבקש רחמים בעת שכל פתחי שערי מעלה היו פתוחים בעתות רצון - זה האיש נשאר עני ורש. והדברים אמורים הן בגשמיות ואף גם ברוחניות - אל יהיה שוטה המאבד את שעת הכושר כששערי השמים פתוחים והוא נשאר טרוד בעסקיו ושטויותיו. ולענייננו יאמר, שבימים אלו, המביט אחר 'הדריידע'ל והפונטשעק'ס' (הסביבון והסופגניות) והולך אחריהם ואינו מקיש על שערי תפילות הפתוחים לרווחה, הרי נעבעך יישאר במצבו ל"ע כי אהדורי אפתחא לא מיהדר... והמבין יבין.

עה. כן רמזו זאת בלישנא דגמ' (שבת כא:): 'מצות חנוכה נר איש וביתו', והיינו שמסגולת המצווה שיהיה אכן 'איש וביתו' - שיהיה לו 'בית' ובני בית...

עו. כתב הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע בספרו 'שער יששכר' (ימי אורה יד) שימי חנוכה מסוגלים לרפואה אחר שהם ממדת הוד, ומבואר בסידור האר"י ש'בורא רפואות' הוא בחינת הוד עי"ש, ולכן אפשר לפעול רפואות וישועות בימים אלו. ואחרים רמזו במה שאמרו (ב"ק פה.) 'מכאן שניתן רשות לרפואה', שעל ידי סעודות רשות הללו בשירות והודאות זוכים לרפואה ברוחניות ובגשמיות.

סיפר בעל המעשה מתושבי קוממיות ת"ו, שיום אחד התעורר משנתו והנה ראייתו אינה צלולה והוא רואה את הכל כפול ומטושטש, מיד הלך לדרוש ברופאים ומומחים שימצאו מזור למכאובו, אך לאחר בדיקות קצרות וארוכות נאלצו כולם להשיב פניו ריקם, כי לא היה בידם לרפא אותו בדרך הטבע.

הימים היו ימי חנוכה, ובעת הדלקת הנרות שפך דמעות כמים לפני הבורא שירפאהו בתוך שאר חולי ישראל ויזכה לראות כאחד האדם, ובכל אותו הזמן לא הסיר עיניו מהביט בנרות הקדושים, ואכן תפילתו התקבלה, וראייתו החלה להשתפר עד שנתרפא לגמרי למול עיניהם המשתאות של הרופאים והמומחים. והאמת שאין זה פלא כלל, כי הימים הם ימי ניסים והנהגת הבריאה היא למעלה מדרך הטבע, לכן בקל אפשר לפעול ישועות ונפלאות.

ל'ב' (הוד והדר אות י) 'והנה מנהג ישראל תורה, לישב אחר הדלקה ולשים עין באור הנרות, והטעם להמשיך בזה אותן הניסים ונפלאות^{ע"ח} על ידי הראייה^{ע"ט}.

חנוכה אות ג) ז"י. ועוד כי אם אמרו (ביצה לב): 'כל המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו', נמצא, שבכדי שיאיר האור לאדם יש להמציא לו מזונות ברווח שלא יהא מצפה ח"ו לשולחן אחרים, אם כן בעל כרחך יזכה למזוני ריחי ולא יודקק לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם.

קבעום בהלל ובהודאה - ימי הלל והודאה ושמחה

ידועים דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (חנוכה ליקוטים ד"ה קבעום) בלשון הגמרא (שבת כא:) 'לשנה אחרת

וביותר נמשך חינא וחיסדא ממרומים על ידי ההבטה בנרות החנוכה, ובלשון קדשו של הרה"ק ה'ייטב

עז. וכתב שם שלכן נקרא 'חנוכה געלט' (מעוה חנוכה), כי אז הוא זמן שפע העשירות.

וכן פירש הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע בלישנא דגמ' (שבת קנא:) 'אמר רב יוסף, נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני, והא קא חזינן דמיעני, אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר' [ובפשוטו הכוונה, שאף אם יהא ת"ח עני אך לא יחזר על הפתחים], שאם הוא עני סימן הוא שלא חזר והידר בנר חנוכה שמצוותה על פתח הבית משמאל הרומז לעשירות (הובא בלקוטי אהבת ישראל).

עח. כן אמר הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע דמהלשון שאנו אומרים 'אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם', נראה ש'לראותם' הוא כמין השתמשות (ורק השתמשות זו מותרת), כמו רופאי הנפשות שמביטים בעינו של אדם ומשם יבינו מהותו ומצבו של החולה גם דרכי רפואתו יבינו מההבטה בעיניו, והכי נמי על ידי ההבטה 'באישון עינו' על הנרות חנוכה, אפשר לו לזכות לרפואת הנפש והנשמה על ידי שישאב אל תוכו מקדושת הנרות.

סיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע, שפעם הזכירו לפני הרה"ק בעל ה'אהבה ישראל' מאפטא זי"ע איש שהיה שקוע במרה שחורה ובעצבות, והורה לו הרה"ק מאפטא שיביט ויסתכל בנרות חנוכה, ואכן אחר שעשה כן יצא הלה מכל מיצריו (הובא בבית ישראל לחנוכה ד"ה שמעתי).

הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (נר ד' ד"ה רק בעיניך תביט) אמר ש'אלא לראותם בלבד' קאי על הסתכלויות אסורות - שיש להם תיקון בנר חנוכה. והרחיב בזה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (חנוכה עמ' פה) וז"ל, ויש לומר שענין זה מרומז באומרו (תהילים ל ו) 'כי רגע באפוי', ואיתא בספה"ק 'באפוי' גימ' 'חנוכה', שהרי לתקן הפגמים היא עבודה קשה, אבל כח התיקון של חנוכה שרק בעיניך תביט הוא בבחי' כי רגע באפוי, שכאשר יהודי מביט בנרות חנוכה יכול לתקן ברגע אחד. 'רק בעיניך תביט ושלומת רשעים תראה' (תהילים צא ח), כשרק מביט בעיניו מיד ושלומת רשעים תראה - שמתקן ומשלים אותם עניינים בהם הוא רשע וכו'. על ידי שיהודי מברך על נרות חנוכה ומביט עליהם ומקבל על עצמו מאי דהוי הוי ומכאן ואילך לא ישוב לכסלה מועיל לו הכח של חנוכה לתקן את הכל ברגע אחד. עכ"ל.

עט. מעשה נורא שמעתי מאחד שהיה באותו מעמד נשגב, פעם אחת שהה הרה"ק מריבניץ זי"ע בימות החנוכה בלאס אנדזשעלעס (לוס אנדז'לס), בין הבאים לחזות בעבודת הקודש של 'הדלקת הנרות' הגיע איש יהודי שהביא עמו 'תינוק' אחוז בידיו, והיה ניכר דאגה ואנחה על פני האיש, ומעשה שהיה כך היה, תינוק זה נולד לו לפני כמה חדשים קודם זמנו, על כן הניחוהו ב'אינקובטור', והנה, מדרכי הרפואה להניח מנורה המאירה באור חזק וחם בכדי לחמם את הוולד, אך חשש סכנה יש בדבר שמא האור הגדול יסמא את עיניו, על כן מניחים רטייה לכסות את העיניים לבל ינזקו, אכן מאת ה' היתה זאת שנפל 'הכיסוי' ונתעווור התינוק בשתי העיניים רח"ל.

כאשר הבחין בו הרה"ק הבין כי הוא בצרה גדולה ושאל עליו, וסיפרו לו מה שאירע לו ל"ע, מיד החל הרה"ק להביט בחזקה בנרות ואח"כ הביט בעיניים יוקדות על התינוק, וחזר הדבר ונשנה כשהוא מביט בנרות ובתינוק וחוזר חלילה, עד שלאחר עשרים דקות הכריז הרה"ק, הודו לה', התינוק כבר רואה בעינו הימנית, שוב המשיך בעבודתו הקדושה, כשהוא מביט בנרות ובעיני התינוק חליפות, עד שאמר עתה עדיין אינו רואה בעין השמאלית אבל בעזהשי"ת יראה בה בעתיד. ומסיים אותו עד ראייה לנס המופלא שהתחולל ברוב עם, כי לאחר עשרים שנה קיבל הזמנה לחתונה של אותו 'תינוק' (וכן קבלו גם שאר הנוכחים באותו מעמד) להודות ולהלל על שרואה כאחד האדם.

פשיטא שאין לנו שייכות למדרגות הנשגבות של הרה"ק מריבניץ, אך ללמדנו על גודל הניסים והנפלאות הנעשים על ידי ההבטה בנרות חנוכה, ועל כוחם הגדול להאיר כל 'מחשכים', לפקוח עיניים עוורות כל אחד ואחד בשלו, ולסלק כל עקמימות שבעין...

קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה^פ שלא אמרו קבעום להלל ולהודאה, אלא בהלל והודאה, כי היו"ט עצמו נעשה ונקבע ע"י ההלל וההודאה, ורק על ידם מעוררים את הניסים שהיו בימים ההם לבוא עלינו שוב בזמן הזה - בכל שנה ושנה מחדש^{פא}.

על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהן^{פב}, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן, יש מהראשונים שסוברים דיש חיוב מן התורה לומר הלל בחנוכה, ראה בביאורו של הגאון ירוחם פישל פערלא זצ"ל ל'ספר המצוות - לרס"ג' (מצות עשה נ-ס, עמוד רנה ד"ה וראיתי) שהאריך מאד בדבריהם, ובתוך דבריו כותב קריאת ההלל כבר אמרו בפירוש שהיא מדאורייתא, על כן צריך כל איש לאזור כגבר חלציו, לקיים מצוה זו בשלימות מתוך שמחה וחדוה^{פג}, ואף שאומרה שמונת

והנה, אמירת 'הלל' בימים אלו היא חיוב מדברי קבלה, וכמו שאמרו (פסחים קיז.) 'הלל זה מי אמרו - נביאים שביניהן תקנו להן לישראל, שיהו אומרים אותו

פ. מתאמרא בשם הגה"ק החיד"א על הפסוק (משלי כז כא) 'מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו', דהיינו דכמו שכלי המצרף מברר את ב'כסף' מתוך הפסולת המעורב בו, כן ה'כור' מטהר ומנקה את הזהב מפסולתו, כך ממש, האיש המודה, מהלל ומשבח לבוראו נטהר עי"ז מכל הפסולת, ונעשה נקי זך ומצוחצח.

כך אומרים בשם הרה"ק האמרי אמת' זי"ע על הפסוק (תהלים קו מז) 'להשתבח בתהילתך' דלא אומרים לשבח בתהילתך, דמי שמשבח את השי"ת הרי הוא בעצמו משתבח ונהיה משובח יותר, ונמצא שהוא משתבח בתהילתך דהיינו כשמהלל את השי"ת.

פא. איתא מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (כסלו-טבת מאמר ד אות קלט) שקיבל מרבותיו לפרש הפסוק (תהלים יח, ד) 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי אוושע', כי המשכיל אינו מבקש בקשותיו מאת השי"ת דרך בקשה אלא דרך שבח, כגון אם יש לו חולה בתוך ביתו רח"ל לא יבקש על הרפואה, אלא יודה לה' וישבח שהוא רופא חולים, ועי"ז תיעשה בקשתו ממילא, והיינו דכתיב מהולל אקרא ה' - בדרך הלול ושבח אקרא להקב"ה, ולא דרך בקשה, אז מיד ומן אויבי אוושע. ובזה מפרש מדיליה מאי דכתיב (תהלים קיח כא) 'אודך כי עניתני ותהי לי לישועה', דהכי קאמר 'אודך כי (פירוש, כאשר) עניתני', כלומר בעודי בעניי אודה לך הקב"ה, ותיכף 'ותהי לי לישועה' גם בלי הבקשה.

וטעמא דמילתא, כי המתפלל ומבקש שיעשה הקב"ה עמו אזי בודקים את מעשיו אם הוא זכאי וראוי לכך, ולכן אפשר שח"ו לא תיענה בקשתו, אך בשעת הודאה שהוא משבח לה' אי אפשר לעכבו שאין כל מקטרג ומשטין כי בשמים רוצים לשמוע שבחו של מקום, על כן המשכיל מתפלל אל הקב"ה מתוך הודאה ותפלה כזו ודאי עולה עד לשמי השמים ועוברת כל המחיצות המבדילות בלי שום מפריעים ומשטינים, וממילא מובטח לו שתפילתו תתקבל.

וכבר מילתנו אמורה רבות, כי על ידי שאדם אוחד בפלך ההודאה הוא ממשיך על עצמו עוד ניסים ונפלאות, ואף תפילתו נשמעת, וביסוד זה ביארו מעלת יום 'זאת חנוכה' אשר ניתן לפעול בו ישועות ללא גבול ומידה (וכאשר יתבאר להלן), כי אחר שבעת ימי הודאה אכן נקל הוא לפעול גדולות ונצורות בתפילתו...

פב. בביאור הלשון 'על כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן' פירש רש"י (ד"ה ועל כל צרה) לישנא מעליא הוא דנקט, כלומר שאם חס ושלום תבוא צרה עליהן ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן. אכן ה'בן יהוידע' כתב, ועוד נ"ל נקיט כן, לומר שתיקנו לאומרו על כל פרק ופרק, וכווננו בזה שתהיה בו תועלת באמירתו גם כן בעבור על כל צרה שתהיה נגזרת בעולם שלא תבוא עליהם שיגאלו ממנה בשביל ההלל, כי זכות זה של אמירת ההלל דוחה הצרה מעליהם וגם אם מוכרח שתבוא עליהם יהיו נגאלים ממנה תיכף. עכ"ל.

פג. פעם נכנס הגאון רבי דוב בעריש וויידנפלד גאב"ד טשעביץ זצ"ל אל בית המדרש בימי החנוכה, ובטרם תפילת שחרית אמר למתפללים, שיש לכוון באמירת הלל בחנוכה יותר מבראש חודש, לאומרו בנעימה מתוך שמחת הלב, כי בחנוכה יש חיוב מדברי קבלה לאומרו ואילו בר"ח אינו כי אם מדרבנן משום מנהג אבותינו בידינו (ע"י תענית כח:). ואכן במקור הדין לאמירת 'הלל' בחנוכה במסכת סופרים (פ"כ ה"ט) איתא וצריך לקרותה בנעימה, משמע שעיקר התקנה נקבעה לאומרה בנעימה ובזמרה.

בימי הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע נכנס 'דיבוק' בתוך גופו של אדם והלה סבל ממנו רבות, הביאו את החולה אל הרה"ק מצאנז שיושיעו, ויוציא ממנו את נשמת הדיבוק, אותם ימים ימי חנוכה היו, הורה להם הרה"ק מצאנז

דתפלה [בציבור] בהלל והודאה עדיף, והיינו כי עיקר הימים נתקנו להלל והודאה פד.

ובך כתב הרמב"ם (פ"ג ה"ג) 'ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מלילי חמישה ועשרים בכסליו ימי שמחה והלל, ועל פי זה כתב המ"ז (ס" תע"ר ס"ה) מצוה לשמוח בחנוכה. וכן הוא ב'סדר היום' (לחנוכה) 'ימי חנוכה אין להתעצב בהם', כי אם להראות ששון ושמחה על כל הטוב שעשה עמנו אלו קינו בימים האלו'.

הרחמן יעשה לנו ניסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בימים ההם בזמן הזה, ובזכות מתתיהו כה"ג ובניו אראנו נפלאות ובאורך נראה אור, 'אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו יחד מהרה לאורו' אבי"ר.

ימים בזה אחר זה יתחדש לאומרה בכל יום בהתחדשות והתלהבות כראוי וכנכון לעומד ומהלל לבוראו על ניסיו ונפלאותיו.

את חשיבות אמירת הלל בימי חנוכה אפשר ללמוד ממה שהעלה הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל להלכה בהגהות 'חכמת שלמה' (או"ח סימן תרפ"ג), בענין יהודי שהיה אסור בבית האסורים של גויים בימי חנוכה, ונתנו לו ברירה לעשות רק מצוה אחת - להדליק נרות חנוכה או להתפלל שחרית בציבור בהלל והודאה, מה עדיף, כמו כן, מה יעשה, המהלך בדרך ובשעת הדלקת הנרות הגיע למקום שיש שם נרות חנוכה עבורו, אבל אם יתעכב להדליק הנרות לא יוכל להגיע למחר למקום שמתפללים שם, ומסיק

שכאשר יאמר למחר את ההלל בבית המדרש יכניסו את החולה לשם, ואכן, תיכף בכניסתו לביהמ"ד יצא הדיבוק דרך החלון. והגם שאין לנו עסק בנסתרות, אולם עלינו ללמוד מכאן, שעל ידי אמירת ההלל כדבעי אפשר לצחצח את הנפש מכל מרעין בישין שנדבקו בנשמותינו הטהורות, שגם הם בתורת 'דיבוקים' נינהו, אמן כן יהי רצון. פד. הנה לא תקנו חז"ל הזכרת חנוכה בברכת 'מעין שלוש', ללמדנו כי אי אפשר להודות 'בקיצור' או רק 'מעין' (דוגמת מעין שלוש שהיא קיצור ומעין ברכת המזון), אלא צריך להרבות בהודאה. וכמו שידוע על הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שכשרצה להודות לאי מי על טוב שגמל עמו, היה מחזר אחריו להודות לו בעצמו, ולשאלת מקורביו הרי לדברים רבים ממנה הרבי שלוחים, אף בזה ימנה הרבי שליח ולא יצטרך לטרוח כ"כ, נענה הרה"ק ואמר הנה מצינו כי אף ב'חזרת הש"ץ' יש 'מודים דרבנן', כי מודים - על האדם להודות בעצמו ולא ע"י שלוחים (עיי' א"ר קכו א).

ובדרך זה ביארו עוד מנהג ישראל שכל אחד ואחד מבני הבית מדליק כ'מהדרין מן המהדרין', אף שמעיקר הדין סגי ב'נר איש וביתו', ולכאורה מאי שנא משאר מצוות שאחד מוציא את כולם. אלא כי 'הנרות הללו אנו מדליקין על הניסים וכו' כדי להודות ולהלל לשמך הגדול', וכלשון הרמב"ם (פ"ג מהל' חנוכה ה"ג), 'ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס', וממילא חובת גברא היא על כל אחד, ואין די בהודאה על ידי בעל הבית בלבד...

והנה איתא (שו"ע תרעג ס"א ובהג"ה) 'כל השמנים כשרים לנר חנוכה וכו'', ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר, ואפשר לבאר הרמז בדבר, בהקדם מה שאמר הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע שהנה אומרים אנו (בתפילת נשמת) 'שכן חובת כל היצורים', וראשי התיבות הם 'שכחה', שכן זה דרך הבריות לשכוח מחובתם להודות ולהלל... ומהאי טעמא מחזירים אחר 'שמן זית' שסגולתו הוא להרבות את ה'זכרון' (כדאיתא בהוריות יג:), ולמנוע את השכחה מאותו חובת כל היצורים להודות ולהלל...

פה. דבר חידוש הובא בספר 'תולדות הצדיק רבי יוסף זונדל מסלנט' (עמ' טז) 'פעם אחת היה מדבר עם אנשים בימי חנוכה, ובתוך הדברים הזכירו בסיפורם דבר אחד של צער, ואמר להם הס כי אין להזכיר דבר של צער בימים אלו כיון שחז"ל אסרו ימי חנוכה בהספד'.